

KORONA (1859) *sb f*

korona (1823), **koruna** (25); koruna *ZapWar* (6), *KlerPow*; korona : koruna *MetrKor* (8 : 2), *LibLeg* (69 : 13), *BudNT* (2 : 2), *ActReg* (32 : 1).

k- (1744), c- (83); -n- (1846), -nn- (3).

Pierwsze o jasne; -on- (496), -ón- (4); -ón- *ZawJeft*; -on- : -ón- *KochPieś* (3 : 1), *KochWr* (1 : 1), *KochFrag* (3 : 1). ◇ w *G pl* wahania. ◇ a *jasne* (w tym 4 r. błędne znakowanie).

sg *N* korona (236). ◇ *G* korony (550). ◇ *D* koronie (171). ◇ *A* koronę (414) [*w tym*: -ą (5), -e (3)]. ◇ *I* koroną (129). ◇ *L* koronie (209). ◇ *V* korono (13). ◇ *pl N* korony (19). ◇ *G* koron (37); -on (12), -ón (1) *KochFrag*, -un (1) *BudNT*, -(o)n (23). ◇ *A* korony (56). ◇ *I* koronami (12); -ami (11), -(a)mi (1). ◇ *L* koronach (9); -ach (7), -ách *RejAp* (2). ◇ *du A* (*cum nm*) koronie (4) *BielKron* 346v, 386v, *BudBib* 2. *Mach* 11/13, *ReszList* 180.

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. W znaczeniu właściwym: uroczyste, ozdobne nakrycie głowy rozmaitego kształtu i funkcji: wieniec lub przepaska z różnych, często kosztownych materiałów (jako tłumaczenie łacińskiego „corona” i „diadema”), bądź sztywna czapka albo zawój; w świadomości ludzi XVI w. kojarzące się głównie z współczesnym monarszym insygnium: złotą obręczą noszoną na głowie (526) : Drugiego pothym dnia porużywszy załtępy ciągnął przez niektory padoł/ który był pełen wielkich więzów [!]/ którzy mieli na głowicach iákoby Smárágdowe korony. *HistAl* M2; Coronarius – Robiacy korony, albo wience wiyąci. *Calep* 262a, 1004b.

Zwrot: »(o)zdobić jako koroną« (2); y rozlicznym miłosierdziem zdobi cię/ iáko prześliczną koroną [*coronat te in misericordia et miserationis Vulg Ps* 102/4]. *LatHar* 571, 230.

Wyrażenie: »korona złota« (1): Też ielścze korona złotá ielst okrągłá/ niemaiątz końtza/ gdzie sie wkazuje wiecznoftz *OpecŻyw* 187.

Szereg: »wieniec, (i, albo) korona« [*szyk 3 : 1*] (4); *Mącz* 66a, 188c; Coronarius – Wízeliaką rzecz sktorey wience albo koroni czynimy. *Calep* 262a, 1004a.

W przen (1) : Bo zakony y kłaftory fą zálzczyzenie dofkonáłości nowego zakonu/ [...] fzkolá nabożeńftwá y cnot pokory Chryftufowey/ rodzaj czyftý sług Bożych/ kámienie drogie w koronie kościelney/ roty mocnych żołnierzow/ ná nieprzyiaciele kościelne wyćiekájące. *SkarŻyw* 463.

Przen: *Przedmiot chluby* (6) : pátrż iáką woniájącą Rożą Pánu Bogu Rzym pofle/ iákie dwie koronie to Miáfto ná fwey głowie nofi/ iákimi lánkáchami ielst opáláne/ iákie ma źrzodłá. *ReszList* 180.

Zwrot: »koronami ozdobić się, ozdobiony« (1 : 1): *SkarJedn* 90; iáką rożą pofle Rzym Chryftufowi/ iákiemi dwiemá koronámi to miáfto ielst ozdobione? iákie ma dwa złote lánkuchy? iákie ma źrzodłá? *SkarŻyw* 93.

Wyrażenie: »głowy korona« [*szyk 2 : 1*] (3): tyś ielst/ pánie/ moiá załloná/ Tyś moiá cześć/ y moiéy głowy koroná *KochPs* 5; *KochPieś* 42; *OstrEpit* A2v.

A. *Nakrycie głowy monarchy lub innej osobistości sprawującej władzę, jedno z insygniów władzy monarchy* (256) : (*marg*) Król pychy. (–) Gdy poźrzał ku południu/ áliźci pan drugi/ Też tákiez rofprawuie rozmaíte sługi. Koronę má ná głowie iáfnó rofpaloną *RejWiz* 166, 167v.

Wyrażenie: »korona krolewska« (1): miałto Rábbá zburzone/ y koronę krolewfką tám wzięto. *Leop* 2.Reg 12 arg.

a. *Insignium władzy świeckiej; diadema Vulg, PolAnt, Calep, JanStat, Cn; corona (aurea a. regia) Vulg, JanStat, JanPrzyw, Cn; cidaris, insigne regium, pileus, tiara Cn (206) : BielŻyw 160; RejWiz 82v; RejZwierz 8, 21v, 46; WyprKr 13; Więć bes tey Korony Krolem być Krol náłz niemoże. OrzRozm C, C [2 r.], D2v; Po tych świętościach wczyniono srod rynku ná poľpolitym mieyfcu máieftath/ ná ktory iechał z zamku w koronie ná koniu BielKron 405, 71, 178v, 214v, 299v [4 r.], 303v [3 r.] (34); OrzQuin S4; KuczbKat 240; KochDryas A2; KochPs 111; Gdy by powiáda kto/ miedzy ty drogie kámienie/ ná twoiey koronie/ włożył sprofne iákie y profte: izaliby wżytkiey tey korony niepoľzpecił y niezelił? SkarŻyw 87, 87, 92, 398 [2 r.], 509; StryjKron 562; BielSen 10; ActReg 40; Diadema – Krolewskiej głowi nakricie, iaká u łtarich biwała binda z purpury noľtris korona. Calep 317b; Nioľac zwyćięzcy wieniec náznáczony/ Ktory ozdobi twoie trzy Korony. GrochKal 28; GórnTroas 15; Nie ztworzá cię Pánem łkárby/ Ni drogie łzárlatne fárby/ Ni łwietna w czubie Koroná/ Ni w poľowaoh złote groná. RybGęśli C3; SarnStat 20, 332, 334, 356 [2 r.]; SzarzRyt C2v.*

W poľázeniach szeregowych wymieniajúcych insignia monarsze (15): OrzRozm B4, Fv, F4 [2 r.]; BielKron 102v, 106v, 214v, 377, 384v, 425v; OrzQuin K2, Sv, T4; pánowie teź ktorym tho naleźy Koronę/ Sceptrum/ Iáblko/ y Miecz przed Krolem nioľá StryjWjaz C4v; SkarKazSej 681a.

Zwroty: »koronować, koronowan(y) koroná« [szyk zmienny] (6 : 11): Iako Alexander po łmierci Dariuľa Cefarza fiedział ná máieftacie s kámienia kofztownego łpráwionym przez Cyruľa krola Perskiego/ koroná złotá koronowány. HistAl G2v; Miał żonę Konłtáciá ktora mu vrodziła łyná Wacłáwá/ kthorego koronował krolewfká koroná iefzće dzićięciem. BielKron 325v, 115, 168v, 174, 181, 299v (14); SkarŻyw 357; SarnStat 19.

»ochędożyć koroná« (1): á ochędożyłes łłowá [lege: głowę] iego koroná ze złotá náiałnieyłłego [posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso Vulg Ps 20/4]. *RejPs 29v.*

»ubrać, ubrany (a. przybrany) w koronę« [szyk zmienny] (1 : 2): Bo niechay y krol fiędzye złotem zháfftowány/ A z rozlicznym kámieniem w koronę vbrány *RejWiz 53; RejZwierz 12v; GrochKal 27.*

»włożyć (a. poľożyć), kłásć koronę; wkłádanie korony; korona włożona« [w tym: na głowę (13), na łeb (1), na kogo (16)] = imponere a. ponere diadema Vulg; diadema impositum JanStat [szyk zmienny] (23 : 4; 1; 2): *HistAl B2v, G3, L5, L6v, N4; Zacnyes yego pocyechy włfytki tak rozmnożył/ A z drogyego kámyenya koronęs nań włożył [posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso Vulg Ps 20/4] LubPs E4v [przekłád tego samego tekstu KochPs, SkarŻyw 398]; Leop 4.Reg 11/12, Esth 2/17, 1.Mach 13/32; RejZwierz 8; BibRadz 1.Mach 11/54; ktore łowo z vłt Arcybiłkupowych/ to iefł/ z vłt Boźych bywa przy w kłádaniu Korony ná głowę Człowieká/ ná Krolełtwo wybránego OrzRozm B4v, C, F3v [2 r.]; BielKron 28, 61v, 86v, 414v, 465v; OrzQuin T4; A także Ptolomeus włzedłfy do Antyochijey/ dwie koronie Azyiey y Eiptu włożył ná głowę łwá. BudBib 1.Mach 11/13; Márfzáłek potym dał znác iz Koronę máia/ Kłásć ná Krolá/ iefłize włzyłcy przyzwálaia. StryjWjaz C3, D5; CzechRozm 152; KochPs 29; SkarŻyw 398, 509; SarnStat 10, 941.*

»wziąć koronę; korony otrzymanie« [w tym: na kogo (1)] = assumere diadema Vulg (3; 1): A wziáwłzy potym od Arcybiłkupá Koronę/ Miecz/ Sceptrum/ y Stolec Krolewłki/ toź dopiero

Krol/ iuż Krolem poświęconem przez Arcybiskupa/ ná Krolestwo będąc/ thák Przysięga Krolesthwu fhwemu. *OrzRozm* B4; *StryjWjaz* C3; *BudBib* 1.*Mach* 12/39; *SkarŻyw* 356.

»zjąc (a. zajmować), złożyć koronę« [w tym: z głowy (3), z kogo (1)] [szyk zmienny] (4 : 1): *PatKaz* II 58v; A ziąwłzy koronę [auferentem diadema *Vulg*] z głowy krolewfkiey/ włożyła ią ná lię/ y biła krolá lewą ręką. *BibRadz* 3.*Esdr* 4/30; *BielKron* 69, 330; *SkarKazSej* 680b.

Wyrażenia: »cesarska korona« [szyk 4 : 1] (5): Elżbietá/ też była koronowaná Cefárfką koroną. *BielKron* 326v, 168v, 174, 326v; *SkarŻyw* 398.

»korona krolewska, krolestwa« = *diadema (regni) Vulg; corona regni JanStat, JanPrzyw* [szyk 21 : 7] (24 : 4): *BielŻyw* 160; *MiechGlab* *7v; *Leop Esth* 2/17, 1.*Mach* 8/14; *OrzRozm* B4v *marg*; Sárdánápalus był nád niewiáftę wżetecznieyfzy w brzydliwych vczyńkach/ ábowiem odmieniáiąc twarz tobie fárbámi w koronie krolewfkiey fiadał między pótliwemi niewiáftámi przędac kádzyl *BielKron* 10v, 28, 86v, 124v, 299v, 301v (14); *OrzQuin* K2; Pipinus pierwłzy Krol Fráncufki od Papieżá Krolewfká koroną vczczony. *SkarŻyw* 519 *marg*, 357; *ZawJeft* 16; y Koronę Królewfká y z Sceptrmi królewfkíemi z vczcíwością wielką Ceremoniy powinnych obiecáli *SarnStat* 890, 9, 20, 356; *SkarKaz* 41b. [Cf c. a. *Zwrot.*]

»święta korona« (1): Mowiác/ weźmi ná páńftwo to/ fwięta Koronę/ W niey wiáry/ y praw Bożych czynń pilną obronę. *StryjWjaz* C3.

»koroná uczczony« (2): ná tym mieyfcu ná ktorym on męczenniká zacnym y drogim grobem vczcíł koroná krolewfká od te⁸⁰ Cefarza vczczony y koronowany ieft *SkarŻyw* 357, 519.

»korona złota, ze złotem« [szyk 14 : 4] (17 : 1): *HistJóz* B4; *HistAl* G2v, G5v, L6v, M, M8, N4 [2 r.]; *RejZwierz* 112; Tákże też miły omylniku/ nie Koroná złota Krolá Krolem czyni/ ále moc oná fłowá Bożego *OrzRozm* B4v; Przeto Rzymiánie pořáli Porfenie ftolec Wfłoniowy/ fceptrum/ y koronę złotą. *BielKron* 106v, 61v, 102v; *RejAp* 62; *StryjWjaz* Cv, C3; *KochPieř* 41; *KochProp* 5.

Zestawienia: »święta korona« = *insygnium władzy królów węgierskich* [szyk 2 : 1] (3): Ale gdy miał [papież] widzenie przez fen áby tę koronę pořał do Węgieř Stephanowi ktorář [.] nágotował do Polfki Vczynił ták/ á ftąd iá świętá koroná zowá Węgieřowie. *BielKron* 299v, 299v *marg*, 305.

»świętego Szczepana korona« = *insygnium władzy królów węgierskich* (2): Syná iego Koronowali w pieluchách S. Szczepaná koroná (ták oni zowá) ktorá ná Wyřehradzie chowáli *BielKron* 310v, 388v.

»żelazna korona« = *insygnium władzy królów longobardzkich, które przeszło potem na Karola Wielkiego i większość królów niemieckich jako królów Lombardii* (1): ábowiem Konrádus kfiáżę y z inemi kfiáżęty powřtał przeciw iemu/ mieniác fie mieć bliřkość ku Cefárftwu/ y iuż w Lombárdyey wiele miał pobráł/ w Medyolanie/ gdzye y żelázná koroná ná Cefárftwo koronowan. *BielKron* 181.

Szeregi: »sceptr(um) (a. laska) i (albo) korona; korona i z sceptry(-mi)« [szyk 4 : 1] (3; 2): fzli ich Márřzáłkowie wedla liebie/ á przed nimi dwá niořac iáblká krolewfkie/ ále fceptrum y koronę Krol řam niořł z przypářányim mieczem *BielKron* 330, 341; *RejAp* 62; *SarnStat* 9, 890. [Ponadto w pořázeniach szeregowych 14 r.].

»korona, (i) skarby (a. klejnoty) (krolestwa)« [szyk 2 : 2] (4): *BielKron* 346v; A Klejnoty Koronę ná ořtarz włożono/ Wino s chlebem Ofiářę podle pořtáwiono. *StryjWjaz* C2; DLa tego wřtáwiono ieft: iz Podřkárbi Koronny/ iáko korony y řkárby króleřtwá [coronas et thesauros regni *JanStat* 308]/

które rzeczy między nawiętżými łą nawysżé/ chowa: ták też niechay ná łobie Páná Rádného ofobę niešie. *SarnStat* 20, 356.

»korona i ubior krolewski« (1): w ktorym [*namiecie*] Krol ná Máieftacie w Koronie y w vbierze Krolewłkim liedział *StryjKron* 662.

»wieniec albo korona« (1): Co Wieniec álbo Koroná znáczy závártá. *SarnStat* 2v.

W przen (15) : *KrowObr* 27; Zrzuciłes przymierze z łłużebnikiem twoim/ á zráziłes áż ná ziemię koronę iego [*prophanasti in terra diadema eius*]. *BibRadz Ps* 88/40 [*przekład tego samego tekstu KochPs*]; Gdyż y Pan Kryłtus Krolem w Krolełtwie łwym bes Korony widomey być niechciał *OrzRozm C*; *KochPs* 134.

Zwrot: »koroną przyochędożyć« (1): *MurzHist F* cf »królewski ubior i korona«.

Wyrażenia: »korona chwały« (1): á chce podobno/ áby łie złomiło przymierze moje/ á koroná chwały iego [*sanetuarium Vulg Ps* 88/40]/ áby vpádlá ná ziemię. *RejPs* 133.

»koroną koronowány« (1): które Królełtwo [*Panu Krystusowi poddane*] ma Kápłaná Oleiem łwiętym pomázáného/ y Króła Ciérznim/ to iełt/ z drogich kámieni Koroną/ pecały pełną w Królełtwie łwym Koronowáného. *OrzQuin* P3.

»korona krolewska« [*szyk 1 : 1*] (2): *OpecŻyw* 189v; [*Dariusz pisze do Aleksandra*] á ziemie náłze kradniełz á gubiłz z koroną krolewłką nie godnie, będąc lotr krolem łie czyniłz. *BielŻyw* 150.

»złota korona« (1): Srołszy to żywot/ niłzi owych co w zakonie/ Siłá fráfunków miełzka we złotéy koronie. *GórnTroas* 23.

Szeregi: »korona i przyprawy krolewskie« (1): Tuć iawnie Prorok powieđał/ iże łie ten Pan á ten zbáwiciel nie miał okázáć iáko łwiecki á koronowány krol/ iedno iż koroná iego y włzytki przypráwy krolewłkie iego miály być w łkárbie niebiełkim *RejPos* 3.

»krolewski ubior i korona« (1): on [*Jezus*] kłztałł łługi a niewolnika na łię przyobléklł/ aby cie krolewłkiem vbiorem i koroną przyochędożył *MurzHist F*.

»korona i stolec« [*szyk 1 : 1*] (2): Iam yesth pan vyelky kthory włifłhkyem łvdiem drogą vkazuyá, mam stholecz y Coroną Chostrzewová, kthorego zowá po polłkv Alexander Maczedonyski *LibLeg* 7/40v, 10/60.

a) *W antropomorfizowanym opisie gry w szachy* (2) :

Zwrot: »koronę na głowę wziąć« (1): Skoro też páni ná krefie łtánęłá/ Złotą koronę wnet ná głowę wzięłá. *KochSz C*.

Wyrażenie: »korona złota« [*szyk 1 : 1*] (2): Stánęłi przeciw łobie dwa krolowie/ Koroná złota ná káżdego głowie. *KochSz A4, C*.

α. *Wieniec wokół uroczystego nakrycia głowy władcy izraelskiego, tu w przen; corona Vulg, PolAnt* (3) : Pan thák mowi/ Zdeym czápkę/ łtárgni koronę [*tolle coronam*]/ ktora iuż nigdy tákowá nie będzie/ Bo podniołę vpádlého á zrzucę wywylżonego. *BibRadz Ez* 21/26; *BudBib Ez* 21/31 [26].

Zwrot: »zdjęć koronę« (1): Odeń Infułę/ zdeym Koronę [*tolle coronam*]: zaż nie tá iełt kthora poniżonego powyłżłfyłá/ á wyłokiego poniżyłá? *Leop Ez* 21/26.

β. *Narzędzie tortur naśladujące kształtem i nawiązujące ironicznie funkcją do insygnium władzy królewskiej (1)* : potym vdzyáawfzy [Janusz Siedmigródzki wojewoda] mu [Jurkowi] ná głowę żelazną koronę rofpaloną kazał go ściąg/ bo chciał być krolem *BielKron* 413.

b. *Insygnium władzy duchownej, kapłańskiej (29)* :

α. *Przybranie głowy papieża, insygnium i symbol jego władzy duchownej i świeckiej, tiara (20)* : I potwierdzamy/ áby ten Sylwester/ y potomkowie iego/ tey korony vżywały *KrowObr* 27; *BielKron* 238v.

W połączeniach szeregowych (2): Atzkołwiek to wiem dobrze/ iż ten Sylwester Papież niechciał ná ten tzas/ they korony/ y Pánowánia od Konftántynuá Cefarzá/ y tego mietzá y odzienia *KrowObr* 27, 27v.

Zwrot: »w koronę się ubrać« [szyk zmienny] (2): A wżáko[lz] potym ómy Bonifácyus Papież w Rzymie vbrał fie w koronę/ y mietz goły kazał przed łobą nofić *KrowObr* 27v, 27v.

Wyrażenie: »trojaka (a. troista) korona« (2): *KrowObr* 67; Ná co (iáko lámi iego piárze piżá) y troiáta koronę noši ná głowie. *CzechEp* 370.

αα. *Jeden z trzech wieńców otaczających tiarę (13)* : Papież trzy Korony noši. *KrowObr* 25v, 25v, 26 žp, 27 marg, Rv, Tt2; *RejWiz* 160v; O beśpiecznieć teraz może Pánłthwo Rzymłkie mowić liedzę iáko krolowa/ á fnadz wyłzłzey niźli krolowa/ bo o trzech koronach *RejAp* 150v.

W połączeniach szeregowych wymieniających insygnia władzy (3): Ale mułifz rzec/ rad y nierad/ ifz ty korony/ ten mietz goły/ ty kołztowne vbiory/ y infze pánow tego światá przyprawki/ dał naprzod Papieżowi Conftántynus Cefarz *KrowObr* 27, 27, 27v.

W charakterystycznych połączeniach: trzy korony (10); korony nosić (4).

Zwroty: »w korony się ubrać« (1): Iełli niewiełz co zaprzytzná do tego byłá/ iż fie w ty trzy Korony vbrał/ y mietz goły przed łobą nofić kazał? *KrowObr* 27v.

»korony wziąć« (1): A od kogofz ty Korony wziął? *KrowObr* 27v.

β. *Przybranie głowy arcykapłana żydowskiego; czapka, zawój; diadema Vulg; cidaris Cn (8)* : *Leop Sap* 18/24; Bo ná długiey łzácie było wżytko ochędołstwo y zacności oycow ná kámieniu wryte/ á cztermi rzędy rozdzielone/ á w koronie ktora byłá ná głowie iego był máiełtat twoy [et magnificentia tua in diademate capitis illius sculpta erat Vulg]. *BudBib Sap* 18/24.

[*Zwrot*: »koronę włożyć«: *TomZbrudzBrul Lev* 16/4 cf *Wyrażenie*.

Wyrażenie: »korona lniana«: cidarim lineam imponet capiti/ a korone lnyanv wlozi nagłowe *TomZbrudzBrul Lev* 16/4.]

Szereg: »dyjadema abo korona« (1): [Aleksander] widząc też biskypá [!] Żydowskiego łtołá bárzo iáánná z iácinktow przychędożonego/ á ná głowie iego Diademę ábo koronę bárzo piękná/ ná ktorey wirzchu złotá bláłzke łpráwioná/ ná nieyże nápiáno było imię boże *TETRAGRAMMATON* Nátychmiałt przykazał wżytk[i]m łwym łtánac *HistAl* C2.

αα. *Złota blacha lub diadem wokół zawoju; corona Vulg (5)* : Y ty korony zołtánná v Helemá/ Tobiáłzá y Idáiego/ y v Hená fyná Sefániego/ ku pamiátce w Kościele Pánłkim. *BibRadz Zach* 6/14; *BielKron* 34v.

Wyrażenia: »korona święta« (1): Tákże y Czapkę włożył ná głowę iego/ przypráwiwłzy do niey ná przodek Bláche złotą/ koronę śwíętą [*coronam sanctitatis*]/ ták iáko to był Pan rofkazał Moizelzowi. *BibRadz Lev 8/9*.

»korona złota« (2): [*Bóg przychędożył Aarona*] Przythym koroną złotą ná czapce iego [*corona aurea super mitram eius Vulg*] wyrytą ná kłztakt fygnetu śwíętego *BibRadz Eccli 45/13 [14]* [*przekład tego samego tekstu*] *LatHar 389*.

γ. Przybranie głowy biskupa katolickiego, infuła, mitra (1) :

Wyrażenie: »korona biskupia« (1): Tiara – Kapeliufz mewiaft [!] Perchich [!], noftris, korona byskupia zinfułami. *Calep 1067b*.

c. Dwuwymiarowe wyobrażenie monarszego nakrycia głowy (18) :

α. Wizerunek heraldyczny, element herbu (16) : Bełłka [*ziemia na chorągwi*] nośi biały Gryff z koroną w czyrwonym polu. *BielKron 425, 425 [3 r.]*.

Zwrot: *peryfr.* »na głowach książęce korony nosić« = *należć do książęcego rodu* (2): Nikomu nie wftąpiłz/ ták to imię dawné RADZIWIŁOW pod siedmią Tryonów ielt ławné/ Nie tylko z męłkiéy ále y z biały płci ftrony/ Które ná głowíech swoich Książęcé korony Y Królewłkie nośily. *KochJez A4v [idem] KochEpit A3*.

Wyrażenia: »korona krolewska« (1): Lwowłka [*ziemia nosi na chorągwi*] Lwá żółtego w koronie krolewłkiey/ w błękitnym polu. *BielKron 425*.

»korona złota, pozłocona« [*szyk 4 : 4*] (7 : 1): Krakówłka chorągiew ma herb biały Orzeł w złotey koronie w czyrwonym polu/ á przez łkrzydłá złota linia. *BielKron 425, 331 [2 r.], 425 [5 r.]*.

αα. O tiarze jako elemencie herbu papieskiego (1) : Mam Liłt taky odpapieża A pewniejłłfy nyż zła wieża Na pieczęcy ołowianej Kliucze y Korona naney *RejKup t7v*.

β. W ikonografii chrześcijańskiej wizerunek korony na głowie dzieciątka Jezus (1) : w dzień Narodzenia Bożego łpadł był wielki grad lodowy z ktorego wczinił łie obraz panny trzymaiąc ná łonie dzieciątka w koronie. *MiechGlab *4v*.

γ. Płaski wizerunek korony jako ozdoba, fragment naszyjnika (1) : Zawiełzenie Kniemu [*alzbantowi*], W nim litera C wielkie s łtuk Diamentowich. A nad nim Corona s Rubinow. *WyprKr 8*.

B. Eleganckie, uroczyste nakrycie głowy, nie mające funkcji insygnium władzy monarszej, używane przy różnych specjalnych okazjach, oznaczające często wyróżnienie, dostojęństwo [*corona – wieniec Calep; wieniec (z ziół) – corona Cn*] (83) : Obłeczonem w łpráwiedliwość/ y odziałem łie nią iáko innym odzienim/ á koroną [*diadematę*]/ ładem moim. *Leop łob 29/14; AlCibiádes* idąc wnet w nowey koronie/ Widząc iż mu łie ludzye/ dziwuią połtronie. Vciął idąc płu ogon/ dziwno łie włzem zdáło/ Ten powiedzwał/ wolę ták/ iż ná tym zołtáło. *RejZwierz 6v; Abowiem to nieprziltoi ani przilłucha yżeby miłtrz w żakowskiey łzkolie miał w koronie/ albo wpołbitye łobolami łzacie łiedzieć KwiatKsiąż Qv; BudBib Eccli 40/4; ZbyłPrzyg A2*.

W przen (4) : Nieprzylációły iego przyobłokę włtydem/ á nád nimi łię rołkwitnie koroná [*corona*] iego. *BibRadz Ps 132/18 [przekład tego samego tekstu] KochPs 196*.

Zwroty: »włóżyć koronę« = *mitram imponere PolAnt (1): BibRadz Bar 5/2 cf Wyrażenie*.

»zdjąć koronę z głowy« (1): Złupił mię z flawy moiey/ y zdiął koronę z głowy moiey [abstulit coronam de capite meo] *Leop Iob* 19/8[9].

Wyrażenie: »korona chwały« (1): Oblecżze fię w dwoiakie ízáty y w íspráwiedliwość pochodzącą od Bogá/ wlož ná twą głowę koronę chwały wiecznego Bogá [et imponet mitram capiti honoris aeterni Vulg]. *BibRadz Bar* 5/2.

Przen: Samaria (ze względu na swe położenie i stanowisko w państwie), stolica Izraela, miasto usytuowane na szczycie wzgórza (2) : Nogámi będzie potłoczóná koroná [corona] pychy pijánych Effráimfkich ludzi. *Leop Is* 28/3, *Is* 28/1.

a. *Wieniec noszony jako oznaka panieństwa, dziewictwa* (1) :

[Zwrot: »wić koronę«: *BzowRóż* 7 (*Linde*) cf 6.]

Szereg: »wieniec i korona« (1): Tá [*Dąbrowka*] chodziła ząwżdy przełtowłóá w wieńcu y w koronie. *BielKron* 344.

b. *Wieniec używany w kulcie (u Greków); arculum, inarculum, stropus Cn* (11) : A widząc Cefarz íwá żonę ták ítoiącą/ áno od złotá ktore ná niey było/ á od korony kthorą ná głowie miáá/ oblicze fie iey rołkwitnęło/ począł przed nią mowić *HistRzym* 26v, 99v.

Zwrot: »koronę z głowy zdjąć« (1): ábowiem [*Ksenofon*] czyniác wedle zwyczáiu ná on čás záchowáłego ofiáry Bogom/ gdy mu przy thym Akcie o zábiciu fyná iego w bitwie powiedziano/ nie przełtał od oney íspráwy/ ále thylko koronę z głowy swoiey zdiął/ Potym ípytał/ iákimby ípořobem zginął *Phil* N2.

Wyrażenie: »złota korona« [szyk 2 : 1] (3): Y ofiárowáł Apolon złotą koronę iz corkę nálasł/ á corká iego Tária takież ofiárowáá złotą koronę dla tego że náłázłá íwego miłego Oycá. *HistRzym* 26v, 99v.

W przen (5) : ten krol może być rzeczón káždy wierny krzełciánin ktorj powinien ofiárowác trzy korony trzem krolom/ to iełt Bogu oycu Synowi y Duchu íwiętemu. *HistRzym* 100v, 100v [3 r.].

Wyrażenie: »korona chwały« (1): Oycu mamy dáć koronę chwały/ bo mocny iełt/ á mocnemu nie iełt dobrze łámác wierność/ ktory może potłumić ciebie y zniřczyć. *HistRzym* 100v.

c. *Wieniec przyznawany jako nagroda, dar; corona Vulg, PolAnt, Mącz* (55) : bo ná ten čás inákřzú koronę mieli od wyzwolenia z oblężenia/ inákřzú tryumfu/ inákřzú gdy zamku dobył álbo miáá. *BielKron* 120v; *Ovalis corona* Koroná która z mirtowego drzewá bywáá tym dáwána ktorzi zwycięłtwo nád nieprzyiacielmi otrzimawáli. *Mącz* 271c; *RejAp* 56, 56v [2 r.], 58, Ff; *GórnRozm* G4; Y widziałem; á oto koń biały/ á ten co ná nim siedziáá/ miá łuk; y dano mu koronę/ y wyłzedł zwyciężáiac áby zwyciężył. *WujNT Apoc* 6/2 [przełkad tego samego tekstu *RejAp* (5)].

Zwroty: »koroną przybierać« (1): Ci gdy ná Olimpij włfytcy plác á przodek wygráli/ koronę y inłře zwycięłtwo otrzymáli/ Oycá íwego tegoż Diágorełá/ ktory ná tho patrzał oná koroną przybyeráli. *GliczKsiąż* C7.

»koroną uczcić« (1): Mądrze y potrzebnie vczynił *Scipio*, wziáwłzy *Cartaginem novam*, miáłto bogáte. Iz to był podał do zolnierżow/ że tego Koroná vczcić chciáá/ ktoryby náprżod ná mur nieprzyacielłki włkoczył *GórnRozm* G4.

»włożyć koronę« (1): Syn bitwę zwiódł y wygrał/ potym Krol przyjechał/ Włożywłzy nań koronę/ y wnet go ściąć kazał. *RejZwierz* 9.

»wziąć (na głowę), otrzymać koronę; korony dostać« [szyk zmienny] (2 : 1; 1): *HistAl* D4; *GliczKsiąż* C7; Y ten któryć zápáły chodźi/ ná włzytkim się miernie chowa/ Oni thedy miernemi fą/ áby wzięli koronę [ut ... *coronam accipiant*] śmiertelną/ á my áby nie śmiertelną. *BibRadz* 1.*Cor* 9/25 [przekład tego samego tekstu] *KuczbKat* 325.

Wyrażenia: »bobkowa korona« (1): laurea corona, Bobkowa koroná. *Mącz* 186a.

»korona chwalebna« (1): Natichmiałt śzymuiąc wtorym razem y trzecim wygrał. A tak natychmiałt na przykazanie Alexandrowo koronę wziął na śwá głowę chwalebnią. *HistAl* D4.

»korona wygrania« (1): Aureum coronarium, hoc est, Corona triumphantis ex auro, Vpominek á Koroná wygránia. *Mącz* 21b.

»korona wyzwolona« = *wieniec z trawy przyznawany za ocalenie z oblężenia (w Rzymie)* (1): [Kwincyjus Cyncynatus] Minucyulá wyzwolił z oblężenia/ dla czego koroną był obdárzon wyzwoloną od Minucyulá *BielKron* 120v.

»korona złota« [szyk 5 : 1] (6): Ráyce Rzymścy ślyźąc przyście Alexandrá bárzo śie przelękli/ zgromádziwłzy lud śłóżyli podárze Alexandrowi/ śieśdździefiąt tyfiąc funtow złotá/ y śto złotych koron iemu pośłáli *HistAl* B5v, D6v [3 r.]; A márdochesus gdy wychadzał od Krolá y z dworu iego/ świecił śie w śfatach krolewśkich/ modrych y białyech/ nośząc ná głowie koronę złotą [*coronam auream*]/ w plańczu iedwabnym y páwłóczánym. *Leop Esth* 8/15, 1.*Mach* 13/37.

»korona zwycięstwa« (2): Ten ktorj śiedział ná nim miał koronę zwycięśtwá ná głowie fwoiey. *RejAp* 56v, 57v.

Szeregi: »korona albo (i) łańcuch« (2): *GroicPorz* a3; Koronę złotą/ y łańcuch z pierścieniami [*Coronam auream et bahem*]/ ktoreścieniami pośłáli/ przyięliśmy *Leop* 1.*Mach* 13/37.

»upominek a korona« (1): *Mącz* 21b cf »korona wygrania«.

»korona i zwycięstwo« (1): *GliczKsiąż* C7 cf »koroną przybierać«.

W przeni (1) :

Zwrot: »koroną ukoronować« (1): *RejZwierc* 23 cf *Wyrażenie*.

Wyrażenie: »złota korona« (1): Bo nigdyby byli dziś ludzie nie wiedzieli co był Hektor/ co był Achilles [...]/ by ich byłá tá święta krolowa oná zacną śławą nie ináczey iedno iáko złotą koroną nie vkoronowálá. *RejZwierc* 23.

α. *W apokaliptyce biblijnej i tekstach do niej nawiązujących symbol nagrody za wierność Bogu i pełne cnót życie, żywota wiecznego, zbawienia; corona Vulg* (26) : święty Ián w taie^mnitzach bożych piśśe w czwárté kapi: iź widziál/ ono święci kladli korony śwé przed śtolcem rzekáż. *OpecŻyw* 189v, 189v; *RejAp* 49, 50, 50v, 53v; Gdy wızyfcy wnocy záńnęli: ieden tylo wrotny nie śpał/ y vyrzał wnocy nád onymi męczennikami/ wielką świátłość/ á w niey trzydzieści y dziewięć koron/ dziwnie kołztownych/ ná powietrzu męczennikom onym nágotowánym. *SkarŻyw* 208, 208 [2 r.]; O Corki narodu Polńkiego/ podźcież á ogládaycie męczenniká y Bıfkupá S. Stániśłává/ w koronie ktorą go P. Bog ozdobił y vkoronował *LatHar* 419; *WujNT Apoc* 4/10.

Zwroty: »wkładać (a. kłaść), włożyć, wziąć na głowę koronę« [szyk zmienny] (4 : 1 : 1): *RejAp* 56v; Iż widziałem w widzeniu swoim na gorze Synai tłuczczą ludzi niezliczoną/ á między nimi chodzi młodzieniec śtanu wyfokiego/ á wkładał korony na głowy ich [singulis eorum capitibus imponebat coronas *Vulg* 4.*Esdr* 2/43]/ á pälmy dawał w ręce ich. *RejPos* 2v, 149, 339v; *SkarŻyw* 179; *CzechEp* 74.

»zdejmować z głowy koronę« (1): vpadaią na twarzy swoie/ á mieczą przed máyestatem onym/ zdeymuiąc z głów/ korony swoie/ á wołaią *RejAp* 50.

Wyrażenia: »ozdobiony koroną« (1): O Corki Hierozolimskie/ podźcież á oglądajcie Męczenniki ozdobione koroną/ którą na nie włożył Pan/ w dzień vroczyſtey y wefoley pámiątki ich *LatHar* 439.

»korona zapłaty« (1): Otho byli ſwięci Apoſtołowie/ Męczennicy/ á wyznawácze woley á ſłow ſwiętych iego/ ktorzy zwyciężywſzy wzięli korony zapłaty ſwoiey na głowy ſwoie. *RejAp* 56v.

»złota korona« = *corona aurea* *Vulg* [szyk 2 : 2] (4): dziwną rzecz widzę około tego Chrześciániną/ ktorego wiodą żołnierze: woſko iákies białe/ iedni mu złotą koronę na głowę kładą/ drudzy mu ſłużą. *SkarŻyw* 179; Koroná złota znak kroleſtwá wiecznego *RejAp* Ee, 47; [widziałem] dwádzieſciá y czterech ſtárſzych ſiedzących/ obleczonych w ſzaty białe; á na głowieh ich korony złote. *WujNT Apoc* 4/4.

»korona zwycięstwa, za zwycięstwo« (1 : 1): Ią obleceni w ſtoły białe to ieft w onę zapłatę y w onę pociechę wiary y niewinności ſwoiey/ á noſzą korony zwycięſthwá ſwoiego na głowach ſwoich. *RejAp* 48, 50.

Szereg: »wieniec i korona« (1): Gdy ie zábijano/ palono/ wiefſzono/ z gor zmiotano/ beſtyom porzucano: ſzli na ogień iáko na błoto/ na morze iáko na iáką łakę/ pod miecz iáko pod iáki wieniec y koronę. *SkarŻyw* 130.

W przen (1) :

Zwrot: »w koronę przybierać« (1): Cierniemeſ koronowan/ ábyſ/ w cię wierzące/ W korony/ twey miłości przybierał/ gorące. *GrabowSet* P4v.

d. *Nakrycie głowy noszone podczas uroczystości ſwieckich (u Hebrajczyków)* (5) : *PatKaz III* 101 v; Wynidźcie á oglądajcie cory Cyoińkie krolá Solomoná w koronie [cum corona]/ którą iy vkoronowála mátká iego wdzień rękowin iego/ y wdzień wefela ſercá iego. *BudBib Cant* 3/11 [przekład tego samego tekstu *PatKaz III*].

W przen (3) : Spádlá koroná z głowy náſzey [cecidit corona capitis nostri *Vulg* *Thren* 5/16]/ ách biádá nam iżeſmy zgrzeſzyli. *LatHar* 262.

Wyrażenie: »korona głowy« (2): vczyn tobie placz žalobliwy ij barzo gorzki/ botz iuz vpadlo wefelé fertza twégo/ ípadla korona głowy twé. *OpecŻyw* 110; *PowodPr* 10.

C. *Wieniec z cierni włożony na głowę Chrystusa jako parodia wieńca triumfatorskiego (w późniejszych opiniach jako parodia korony królewskiej), jeden z atrybutów męki Chrystusowej; corona Mącz, Vulg, PolAnt* (59) : Drudzy lepak wzięwſy mu z ręku trcinę wglowę go bili/ aby tak onę oſtrą koronę głębiéy w głowę ie⁸⁰ wbili. *OpecŻyw* 128v; Iezuſa milégo pod wiétnitzą niemilofciwie s pawłoki odarto/ rany iego wſytki odnowiono/ ij koronę gwálte^m z glowy ſerwáno *OpecŻyw*. 135, 135, 135v, 137v, 138, 149v, 156; *KrowObr* 175v; *KuczbKat* 240; *ArtKanc* E8v; Zálię ſzat Páńſkich obleczenie/

aby każdy znał tego/ ktoregoby już był w koronie/ y po tak frogim zmęczeniu y zeplwaniu nie poznał. *LatHar* 319, 290.

W charakterystycznych połączeniach: korona dobra, ostra, przeciężka, sroga, wrażona; koronę nieść (nosić) (6), wbi(ja)ć (3), zerwać (wyrwać) (2); koroną zbość.

Zwroty: bibl. »upleść koronę; korona upleciona« [*w tym: z ci(e)r(z)nia (10), cirniową (1)*] = *plectere coronam PolAnt, Vulg (10; 1):* a vplodwłfy koronę s cirnią kończyłtęgo ij wielmi ośtręgo/ włożyli mu ią na głowę ięgo świętą *OpecŻyw 128; MurzNT Matth 27/29, Ioann 19/2; Leop Ioann 19/2;* włożyli nań vplecioną z ciernia koronę. *LatHar 712, 699, 732; WujNT Matth 27/29, Mar 15/17, Ioann 19/2; SiebRozmyśl H2v.*

»z ciernia koronę uwić« (1): Z ośtręgo ciernia koronę vwili/ nálezmu Pánu ná głowę wtłoczyli *ArtKanc D9v.*

»koronę cierniową na głowę włożyć; korona cierniowa na głowę włożona« (1; 1): Iezu ktorys koronę cierniową na głowę twą włożoną barzo śkromnie nofił. fmi. fie nad nami. *TarDuch [C4]; SiebRozmyśl C4v.*

Wyrażenia: »ci(e)rniowa (a. ciernista), z ci(e)r(z)nia korona« = *corona spinea Mącz, Vulg; corona de spinis PolAnt, Vulg [szyk 21 : 20] (30 : 11):* A przeto vplodwłfy/ iako święty Ián piśse koronę s cirnią/ na ięgo świętą głowę włożyli *OpecŻyw 122v, 133, 138v, 149; TarDuch D4v; KrowObr 130v [4 r.], 131, 175v [2 r.], 192v, Ss3v; Leop Ioann 19/5; Mącz 408b;* O Pánie Iezu Chryšte/ oddawamci chwałę ná krzyżu wiśzącemu/ y koronę cierniową ná głowie niołącemu. *LatHar 280, 307, 318, 338, 586, 733; WujNT Ioann 19/5. Cf Zwroty, »koroną (u)koronowan(y)«.*

»korona pańska« (2): *Goski A8v;* Wefelmy fie wzyfcy w Pánie dzień święty obchodząc/ ku cíi Koronie Páńkiewy *KrowObr 175v.*

»koroną (u)koronowan(y)« [*w tym: cirniową (a. cirnistą) (5)*] (6): *OpecŻyw 129, 133v;* Był karan bicźmi/ koroną ćirniową koronowan/ náośtátek hániebnie ná krzyżu rościągnion. *BielKron 139; ArtKanc D11v; LatHar 274; SiebRozmyśl I3v.*

*Iron (1):*Otołci krol żydowłki/ otoż máś koronę twęgo krolewłtwa dołtoyną. *OpecŻyw 128v.*

D. *W alegorycznych wizjach Apokalipsy św. Jana i w tekstach je komentujących nakrycie głowy rozmaitych istot, mające różne, często niejasne funkcje, przez późniejszych interpretatorów utożsamiane głównie z insygnium władzy monarszej (111) :* *Leop Apoc 13/1; (marg) Smok żoły. (-)* Potym o nim powieđa iż miał ná głowie rogi y korony Onyc to rogi y onyc to korony oni frodzy tyránnowie/ oni krolowie á inśtrumentá śmoká tego *RejAp 100;* A thyc tho korony były ná głowie ná ięgo/ kthore już vpáść mufiály z głow rozlicźnych onych krolow y onych rozlicźnych potenthatow zyemłkich. *RejAp 161v, BB5, 79v [4 r.], 98v, 105, 105v (19); Y Stánálem ná piałku morłkiem/ y widziałem źwierz zmorzá wychodzącý/ máiący głow siedm/ á rogow dzieśięć: á ná rogach ięgo dzieśięć korun [decem diademata] BudNT Apoc 13/1, Apoc 19/12; CzechEp 374, 375; WujNT 860, Apoc 12/3, s. 866, Apoc 13/1, 19/12.*

Wyrażenia: »korona (jakoby) złota, podobna złotu (a. do złota)« = *corona similis auro PolAnt, Vulg; corona aurea Vulg [szyk 12 : 2] (11 : 3):* A kłztałty śzáráńczey były podobne koniom gotowym ku bitwie/ á ná głowach iey były korony podobne złotu/ y oblicza iey iáko oblicza człowiecze.

BibRadz Apoc 9/7; Dáley piŕze Apoŕtoł: Iŕ mieli iákoby korony złothe ná głowie. *RejAp 79v, 79, 79v [3 r.]*, 125, 125v, 126 [2 r.], Ee, Ff2; *WujNT Apoc 9/7, 14/14*.

»korona zwycięstwa« (1): A máiá to łobie zá znak ŕwiátobliwoŕci ŕwoiey/ á zá znak korony zwycięŕtwá ŕwego ná ziemi/ iŕ oni łá y krolmi y kápłany ŕwiáthá tego. *RejAp 79v*.

W przen (1) : A bowiem oto powłtali wnet fáłŕzerze á gwałtownicy ŕłowá ŕzczyre⁸⁰ Páńłkiego/ ktorzy palili iáko ogniem/ á wycináli iáko mieczem s tego ŕwiátá nędznego/ odwodząc nędzny narod ludzki od tey ŕzczyrey białoŕci y od oney złotey korony onego pirwłzego połá wdzięcznego. *RejAp 57*.

a. O Matce Boskiej (utoŕsamianej z niewiaŕtą w koronie z Apoc 12) wniebowziętej i ukoronowanej [częŕto z nawiązanem do znaczeń A. i B.] (66) : A tę koronę dáwá buog zwláłłcza ony^m ŕwięty^m/ ktorzy ŕie w ŕwé niewinnoŕci zachowali/ a bez wŕŕelkié zmaŕy na tym ŕwiece żyli. *Opecŕzyw 188v*; Dwanáłtá korona iełt motŕárłkięgo rołkazowaniá/ którá iełt s kamienia drogięgo/ ktorá daie buóg ŕynom ij ŕwym wybrany^m *Opecŕzyw 189v, 179v [4 r.]*, 180 [2 r.], 180v [4 r.], 181 [4 r.], 186 (22); *OpecŕywSandR nlb 6*; *PatKaz III 132 [2 r.]*; *RejAp 98v, 99v, Dd3v*; *CzechEp 187*; *LatHar 476 [2 r.]*, 509, 749; Y Vkaŕáł ŕię znak wielki ná niebie: Niewiałtá obleczona w łóńce/ á księŕzyc pod iey nogámi/ á ná głowie iey koruná z gwiazd dwunaŕcie [et in capite eius corona stellarum duodecim]. *WujNT Apoc 12/1*; *SiebRozmyŕł K4v*.

Zwoty: »okraŕiŕ koruná« (1): Iako oblubienicę okráłil mię koruná pán buog/ a odzienijm ŕprawiedliwoŕci przyobłokł mię [indumento iustitiae circumdedit me quasi sponsum decoratum corona Vulg Is 61/10]. *Opecŕzyw 189*.

»włóŕyć (a. połóŕyć) korunę ná głowę« (2): Vmiłowál iá bóg nadewŕŕytki niewiałky [!]/ ij włóŕył korunę krolewłká ná głowę iey *Opecŕzyw 189, 189v*.

»koronę wziáć, otrzymać« [szyk zmienny] (2 : 1): Przydzi oblubienitzo Kryłtuŕowa/ a wezmi korunę/ ktorá tobie pán zgotowál na wieki. *Opecŕzyw 187v, 185v, 189*.

»zasłúŕyć korunę« [szyk zmienny] (5): Ale ijŕze panná Mariá byla mánŕzolká/ wdowá/ ij panná/ przeto ŕlułłnie tę korunę tobie załłŕyła. *Opecŕzyw 188, 188 [2 r.]*, 188v, 189v.

Wyraŕzenia: »korona chwalebna, chwały i czci« [szyk 1 : 1] (1 : 1): Iedennáłtá korona iełt chwały ij tzi *Opecŕzyw 189, 187*.

»korona dziewicza, panięska« (1 : 1): Wtorá korona rzeczoná iełt dziewiczá *Opecŕzyw 187v, 187v*.

»korona krolewska« (4): Przeto tobie ŕłúŕy korona krolewłká nad wŕŕytko ŕtworzenię/ aby nie tylko ziemłki/ ale ij niebiełki ciebie ŕie bál záłtęp/ ktorás nad wŕŕytkiém krolowá ołtala. *Opecŕzyw 183v, 185v, 189 [2 r.]*.

»korona męczennicza, męczennictwa« (1 : 1): wŕŕytki ijnŕŕié męczenniki przelłla/ bo ona na dułly/ a onij na ciele cirpieli/ dla tego náwyzłłá korunę męczennitŕwa załłŕyła/ ŕlułłnie tedy tą koruná vkoronowaná, *Opecŕzyw 188, 187v*.

»korona oblubienicza« (1): Dziełiáłtá korona rzeczona oblubienitza [!]/ ktorá má panna Maria/ iako oblubienitza náwyzłłęgo a wiecznego krola *Opecŕzyw 189*.

»koroná ozdobiony« (1): onę nam ná pámięć przywodzi niewiałtę/ w księgách obiáwienia Ianá ŕ. łóńcem przyodzianá/ á ná głowie koruná przelłiczná z dwunałtu gwiazd ozdobioná. *LatHar 509*.

»korona sprawiedliwości« (1): Siodmá korona iest íprawiedliwosci/ którá iest oddanijé záplaty/ za działanijé dobrych vczyńków *OpecŻyw* 188v.

»koroną (u)koronowany« (9): To widzenijé znamionowalo blogosławioną dziewicę Marią/ którá rzeczóná iest niewiafta podług narodenia/ a panna podług ítádla byla/ iako dzis dwanańcie koronami vkoronowána. *OpecŻyw* 186v; dlá tego tą koroną wtorą panieńfką iest vkoronowána *OpecŻyw* 187v, 187, 187v, 188, 188v, 189 [2 r.]; naczo mądrofzcz bofka odpouedyala yfz myala ta panna myecz dwanańczye obyczayow yako dwanańczye gwyazd koroną ukoronouana *PatKaz III* 90.

»korona złota« (1): Pirwíflá korona/ którą byla vkoronowána/ rzeczóna iest zlotá/ którá podług doktorow záleży w iafnym widzeniu boga w íwięté troycy/ oyttza/ fyna/ ij ducha íwiętego *OpecŻyw* 186v.

»korona żywota« (1): Piątá korona iest żywota/ o které napifál Ián íwięty w Apokalipfy/ které zowiemy kfiegi taie^mnitz bożych/ we wtoré kapi: Bądz wierny aż do ímierci/ a dám tobie koronę żywota. *OpecŻyw* 188.

2. *Władza monarsza, prawo jej używania i korzystania z insygniów z nią związanych; imperium Mącz; corona JanStat (98) : LibLeg 10/60, 66v; ConPiotr 34; Nie ípádflá koroná ná W.K. zacność prawem przyrodzonym/ áni fuccielsią [!] żadną. LeszczRzecz A6; iefzcze nam tego niedoftáie/ ábys ty Krolu rękę íwá íam íobie zámknął/ áby tá Koroná twoiá/ bes Duchowney y bes Krolewfkiey pomocy zoftawfzy/ mizerną Koroną/ y opuściáflá we wlfzem Krześcijánftwie íamá zoftálá *OrzRozm C4v; BielKron 156, 179v, 184, 301, 303 (14); RejAp 144v; MycPrz I B; ále gdy y íame Cefarze/ gdy byli kościołowi Bożemu fzkodliwi/ z Cefarftwá fkládáli: ná pánftwá koronowáli/ Krole y inne wyklináli/ im korony bráli. SkarJedn 150; SkarŻyw 357 marg; StryjKron 390 marg, 562; ReszHoz 116; To zá poćiechy wfzyftkie íobie liczy/ Ze Zygmuntowi Bog korony życzy. GrochKal 21; Tákie íyny zoftáwil/ że káždy korony Był z nich godzien KochFrag 43; OrzJan 92; GrabPospR K2; KlonKr A3.**

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy państwa [korona + przymiotnik (20), przymiotnik + korona (6)] (26): ZapWar 1536 nr 2492; LibLeg 6/78 [2 r.], 10/67v; Bądz potwirdzon krolu Dariufie a powftań/ á íákos przed tim twoie pánftwo trzymał/ ták y teraz przyymi Perską koronę/ á vżyway mocy twej/ íákos przed tym był. HistAl F8v; Syná nie miał żadnego iedno dzyewkę/ s którą wzyął koronę Węgierfką Albrecht Rákuški. BielKron 188, 190v, 191v, 205, 281v, 291v (19); Mącz 280c; StryjKron 587.

W połączeniach szeregowych (2): WujJudComf 85; Widzialem ludzkie ítaránia/ Prożna praca fráłowánia: Nie trwáléy władze tytuły/ Wsí/ Korony/ y Infuły. KochMRot B3v.

W charakterystycznych połączeniach: korona dana (2), mizerna, przeniesiona (3); (nie)godzien korony (2); dozwoleńie korony, imienie, przeniesienie; koronie służyć; koronę odjąć, (po)da(wa)ć (podający) (11), przenieść, spuścić (7), wyprawić, wziąć (brać) (2); korony nabywać, postąpić, zakazować, życzyć (2); od korony odstępować; przy koronie stać.

Zwroty: »dostac korony« = imperio potiri Mącz [szyk zmienny] (4); OrzRozm D2v; Mącz 280c; KochPieś 12; Dál to Bog ízczęśliwy Ze náfz Krol cnotliwy Węgierfkim złotem/ nie iest nam kupiony/ Ani doftáć chćiál/ fortelem Korony. KmitaPsal A4.

»dzierzyć koronę« (2): Niechay Krol Ferdynánd poſle poſłá ſwego do Solimaná/ proſząc go áby thym právem dał dzierzyć koronę Węgierſką Ferdynándowi *BielKron* 311, 313.

»koronę otrzymać, odzierzyć« [szyk zmienny] (4 : 4): máiąc tę nadzieię żeby kſiętſwo Litewſkie odzyerzał/ takież koronę Moſkiewſką od Cefárzá Máxymilianá. *BielKron* 410, 386.

»koroną ozdobić« (1): ále fię vdał do Polſki do kſiążęciá Polſkie⁸⁰ Boleſłáwá Chábre⁸⁰: ktory napierwey koroną krolewſką Polſkę ozdobił *SkarŻyw* 355.

»koronę przyjąć; przyjęcie korony« = *coronam assumere* *JanStat* (3 : 2): *HistAl* F8v; Polſká Wiárę y KORonę przyięłá. *OrzRozm* D2v marg; *WierKróc* Bv; *StryjKron* 587; *SarnStat* 987.

»o koronę się starać« (1): iákoż Papież zá częłtym dokurczánim Panow Polſkich/ Sigmuntowi Cefárzowi/ y Witoldowi o koronę fię więcey ſtárác zákazał *StryjKron* 562.

»koronę stracić; utracona korona« (1; 1): Na tym drzewie má vmrzétz/ o ktorého ſmiertz máią żydowie zginátz/ ij ijch ziemia/ ij koronę ſtracitz. *OpecŻyw* 58v; *KlonKr* D4v.

»wziąć koronę« [szyk zmienny] (5): Abowiem Almus (iáko cnotliwy brát) nie chciał wziąć korony imo ſtárſzego brátá. *BielKron* 301v, 188, 303, 326v, 396.

Wyrażenia: »korona cesarska« (3): Papież Stephan gdy obaczył iż mu tę pocźciwość wyrządził/ pomázał go ná kroleſtſwo Fráncufkie/ do ktorego przeſzłá koroná Cefárſka *BielKron* 168, 180v; *WujJudConf* 85.

»korona krolewska, kroleſtwa« = *corona regni* *JanStat* [szyk 7 : 2] (6 : 3): *HistAl* E, L5v; W tey tedy wielebney proſtości przodkowie náſzy y Krzeſćijánmi zoſtáli/ y Korony Krolewſkiej doſtáli *OrzRozm* D2v; Ktory [*Jagiello*] gdy ſie okrzył/ żonę Iadwigę wziął y Krolewſką koronę ſniá. *BielKron* 303v, 324v, 325v; *SkarŻyw* 355; *SarnStat* 987; *PowodPr* 20.

»księstwa, kſiążęca korona« [*w tym*: księstwa, kſiążęca (1)] (*personifikacja*) (2 : 1): Nieieſtemcći Lámia áni Perſephoná/ Ieſtem Kſiętſwá Słuckiego Kſiążęca Koroná. *KoſakCath* A3v, B2.

Szeregi: »krol, korona« (1): Hábdank Polſki Herb dawny. Ludźie rodził z cnotą. Ktorzy Krolom Coronie ſłużyli zochotą. *BialKaz* Nv.

»(nie tylko) koruna, (i, ale) kroleſtſwo (a. urząd krolewſki); kroleſtſwo z koroną« [szyk 2 : 2] (3; 1): *BielKron* 124v, 185; *BialKaz* M3v; Ale zoſobná iáko przeciw Cefárzowi Filippowi: przeciw ktoremu to mowił/ iż ábo Papież Filippowi koronę y kroleſtſwo/ ábo Filip Papieżowi Papieſtſwo odiać má. *CzechEp* 400.

»księstwo i koruna« (1): Ten iuż panem kſiętſwa Litewſkého/ Y teź Krolom Krolewſtwa Polſkého: Szczędrze mu pan Buog pocźął Fortunę Dał mu w krotce kſiętſwo y koronę *KlerPow* [5].

»korona i z pańſtſwem« (1): On tho bárzo rad chciał vczynić/ y krolá Czeſkiego Konrádá (kthoremu koronę Cefką y z pańſtſwem wzięto było) z ſobą námowił *BielKron* 301v.

»sceptrum (takież) i korona« (2): Bacząc Lácinnicy y Niemcy iż nierząd á morderſtſwo miedzy Konſtántynopolſkimi Cefárzmi/ vbieżeli im miáſto Konſtántynopole/ ſceptrum y koronę wzyęli. *BielKron* 169v, 156.

»korona i stolec cesarski (a. stolica krolewska)« (3): A gdy [*cesarzowa Irena*] wſłyſzáłá o wielkiey ſławie y bogoboyności Kárlá wielkiego/ poſłáłá k niemu poſły chcąc mu ſpusćić koronę y ſtolec Cefarſki/ á ná rownieyſzym przeſtác. *BielKron* 168v, 168v; *StryjKron* 390.

Wyrażenie przyimkowe: »pod koroną [którą]« (5): *LibLeg* 6/78 [2 r.]; Thy też wżytki źemie ła pod koroną Fráncufką okrom Sábaudyey/ Lothárgiey/ y części Burgundyey/ kthore ku Cefárłtwu należą. *BielKron* 281v, 291v, 292v.

Przen: *Władca, monarcha* (5) : NA OBRAZ STEPHANA BATOREGO KROLA POLSKIEGO. Niebo koroną/ mężnym oyczyzná go zowie/ A my go wyznawamy krolem Sármatowie. *SzarzRyt* D3v.

Szeregi: »głowa i korona« (1): Boże day wam to baczenie/ ábyście fię tym tákim łákomłtwem/ Królá y Rzeczpołpolitá obrażáiąc/ łámi nie gubili/ á obyczay lepłzy opátrowánia głowy y korony fwoiey náleźli. *SkarKaz* 693b.

»korona i stolec« (3): Jam nad pani pan drogę vkazvgiie. a rołkzavgye lywdziom. yam Corona y Stolyecz hwłzrephow. *MetrKor* 46/46v, 46/117v, 175.

3. Państwo o ustroju monarchicznym, obszar wraz z jego mieszkańcami podległy władzy monarchy; królestwo, cesarstwo; *regnum Cn* (1005) : *BierEz* P4v; Y też w piłmie/ w łprawach/ w navcze/ w obyczáioch/ w zakonie: tak wielmi kwitnie/ zafię ze wźemi koronami też nachwalebniejźemi: zarowna nie łmiem rzecz prewyłłza. *FalZiołUng* V 119; *BielKron* 99v, 213; Y łtałá thá sławna koroná długo w całóści fwoiey *RejZwierc* 187, 246; Biadá/ práwi/ tey iest Koronie/ w ktorey lud iest opiły. *WerGość* 266; *GórnRozm* A2; *OrzJan* 28; ále kto Warchołá do iákiey Władzey kiedy przypułzcza? nie tylo Krol káždy W Koronie fwey; ále y káždy w domu fwoim By nayvboźłzy závłze tákiego fię łtrzeże. *CiekPotr* 51.

W charakterystycznych połączeniach: korona nachwalebniejsza, sławna, wszystka; korona rozerwała się, stała (2), upadła (wzięła upadek) (3), niszczała; koronę skazić, zgubić (2), zubożyć; korony pierwszy pan, upadek, zwolenie; koronie biada, folgować, sławę uczynić; należeć ku koronie, przysłuszać; zjednoczyć się z koroną.

Zwrot: »sprawować koronę« (1): Ten w pokoiu łprawował koronę Węgierłką/ bez vtrat y mordow proźnych *BielKron* 305.

Wyrażenie: »krol korony« (1): Lecz ku sławie dziedźicznéy y fwą włáfná przydał/ Król dwu korón Włodźiłław: bo biiąc pogány/ We krwi nieprzyácielłkiéy vpadł zmordowány *KochFrag* 43.

Zestawienia: »korona cesarska« = *Cesarstwo Rzymskie Narodu Niemieckiego* (1): Miał przed tym innego fyná Wacłławá/ kthorego był zá żywotá koronował ná Cefarłtwo zá wielkimi dáry ktore obiecał Kurfierłtum dáć/ á ták był zubozył koronę Czełką y Cefarłką ná ty dáry. *BielKron* 326v.

»korona czeska« [szyk 2 : 2] (4): *OrzRozm* L3; Słáłka źiemia była pod páńłtwem Polłkim/ pothym odłtápiwłzy od fwoich ziednoczyłá łie z Czełką koroną *BielKron* 291v, 326v, 327v.

»korona węgierska« [w tym: personifikacja (1)] [szyk 11 : 6] (17): *LibLeg* 11/41v; *RejZwierc* 108v, aa4; Pofiadł tedy Eczech miáłto y zamek/ ktore naleźáły ku Węgierłkiey koronie *BielKron* 308v, 298v, 304 źp, 305, 314, [332²]v, 414v, 424; *KochZg* A3; Koroná Węgierska mowi *BielSat* Gv; *GórnRozm* A2, A2v [2 r.], M3.

»włoska korona«: *KmitaSpit* Bv cf a. »Sarmacka Korona«.

a. Królestwo Polskie, pojęcie całości odrębnej od osoby króla, z czasem często jako Polska w odróżnieniu od Litwy (pojmowane jako organizm państwowy, ludność lub terytorium); corona, regnum

JanStat, JanPrzyw (973) : ZapWar 1528 nr 2457; ze wiele miał w tey tho sławney Koronie, iako y indzie Lekarzow y aptek mieć nie mogą. FalZioł +2, +2v; FalZiołUng V 119v; Item panowie stharofthowie thak s Corvnyy yako yako [!] swoyevoczsthwa, gdzie by się o kthorem zlodzieyv yawnym a przewydzionem dovydzeli yeden v drugiego wtharofthwie, thedy mayą szobyte dawacz znacz LibLeg 6/118, 6/117v [2 r.], 10/122, 11/11v, 136, 137v, 162; ComCrac 11, 11v [4 r.], 13v [2 r.], 14v [2 r.]; ConPiotr 30, 33, 34v [3 r.], 35; LibMal 1547/134, Diar 20 [2 r.], 21, 22, 23, 46 [2 r.] (18); DiarDop 99, 104 105, 108, 112 [3 r.], 116; A biedá więc po trzy kroć bywa tey koronie/ Ktora tak nędznie łtoi w takowey obronie. RejWiz 173; A za wálzá M. niewidzifz/ iákíe odmiány łą w Koronie/ iákíe háńbienia słuźby y chwały Bożey: iákíe przeto łą między námi zwády. OrzList fv, f3v, hv, i; á ktoryby zábijak tako oliádł y iákíe y nieoliádł viáchał z korony/ boiác fię wieze/ taki ma być przes Woźnego wywołan bezecnym. UstPraw D4, Bv, F3, I3v [2 r.], K2v; Bozáiłte nie żadna piecza áni opátrność ludzka/ ále tylko łámá moc práwice Bożey/ od nágothowánego vpádku tey Korony/ łtrzegłá á broniká. LeszczRzecz A2, A3v, A4v [2 r.], A5; RejZwierz 54v, 55v, 68, 69, 80v (9); OrzRozm B3v, C3, C4v, D, D4 (12); BielKron 348v, 425; KochZg A4v, B; Mqcz 368d; Iużeś powiedział o Exekucyéy/ która iáwnie wízéy Koronie ielt szkodliwa/ á niektórym potáiemnie ielt pożyteczna OrzQuin C3v, C4v marg, G2, O [2 r.]; Acz gdy fię przypátruię tey sławney [!] Koronie/ Widzę Okręt ná Morzu co bez máłá tonie. Prot B3v, A3, D2; GórnDworz A2v, O6v, Dd8v [2 r.]; GrzepGeom A4, I2v; BielSat Gv, G3v; A trudno mi kto w tym pochlebftwo przycziś ma/ bo nie tylko ia ále snadz y wízytká Koroná tá sławna to W.W. przyczyta/ y słuźnie przyczythác może. RejZwierz 119, 119, 119v, 182, 185v, 187 (21); WujJud B; MycPrz I A2v, Bv, B4v, Cv [2 r.], [C]2 [2 r.] (26); Ocućmy fię iák ze snu/ á chćieymy dobrego Co by Koronie było tak pożytecznego. WierKróc A3, A4, Bv; owo że wízytkich łtron wízytki niebelpieczęństwą/ od corony tey. Dośic mądrze/ y bácźnie oddalał y prec odpádzal. BiałKaz H4v, I2v, I3, K3 [3 r.], K4, L [5 r.] (18); PaprPan A2v, A4, A4v, M2v, Dd3 (12); To dla tego Fricz piłze/ że ielzche z iednoczenia Kśięstwá Litewkie⁸⁰ z Koroną nie było: ktore aż roku 1569 dołzłó. ModrzBaz 125v marg, 125v, 144v; Oczko A3; KochPs [217]; SkarŻyw A2v, 357; Polacy wywodzili zás Podole z dawná do Korony przynależeć. StryjKron 612, 647, 717; CzechEp 12; KochFr 135; Naydzili fię taki drugi w tey koronie teraz. KlonŻal E3v; WerGośc 202; BielSen 14, 18; A nie tylko był godzien téy sławney koronie/ Dobrze łobie poczynał y w dálekiéy łtronie KochPieś 74; BielRozm 6; GórnRozm A, C3 [2 r.], C4v [3 r.], D, D3 (15); KmitaPsal Av, A3; Pátrzayze tu Pruffáków/ iákó zamki pfuią/ A wygnawfzy Krzyżaki/ koronie holduią KochProp 10; KochWr 39; PaprUp B3, B3v [2 r.], B4, F2v, H (9); Ze Adversary przywiedli Koronę et publice et privatim do wielkiey szkody ActReg 3v, 3v, 5 [2 r.], 5v [2 r.], 7, 12 (22); GrochKal 18, 19, 22, 26; KochFrag 4, 43; OrzJan 7, 59, 62 [2 r.], 77, 90 (10); LatHar 420, 421, 478; JanNKar A2v; PRzyczyny/ áby Połowie od Pánów świetckich Koronie przyległych/ w niebytności náłzéy tu do Korony wiezdzác mieli/ nie widzimy. SarnStat 44, 5, 7, 9, 12 [2 r.], 15 (142); KlonKr F3; PowodPr 18, 24 [2 r.], 36, 37, 41 (12); SkarKaz)(2v,)(3,)(4, 120a, 351b marg, 453b, 456b; Nie daymy z Korony pienedzy wywozić/ zá máłó pożyteczne towáry/ bez ktorych fię obeysć możemy/ łwoich vzywác y przedáwác vmieymy VotSzl C4, C4v, D2v [5 r.], D3 [2 r.], E2v; CiekPotr 16, 88; SkarKazSej 657b, 663a, 664b, 665a [2 r.], b marg (18).

W połączeniach szeregowych (4): *OrzRozm* E2; za przerweczonego Pána Władysława Króla Polkięgo/ y iego Kóronie/ Królestwu/ y obywatelóm Polkim mocną wiarą y niezgwałconą obietnicą obiecálimy *SarnStat* 993, 993, [994].

W przeciwstawieniu: »Korona (Polska) ... (Wielkie) Księstwo (Litewskie) (a. Litwa)« (12): *LibLeg* 10/151v, 11/134; *ComCrac* 15; *UstPraw* K3; Bo ielliby dwa Pánowie mieli być/ ieden w Koro. Pol. drugi zaś w Klię. Litew. s tąd byłby prętki vpadek oboygú Pánftwu *MycPrz* II C2; *BiałKaz* K; *StryjKron* 687; *ActReg* 39, 41; *SarnStat* 7, 441, 1060.

W charakterystycznych połączeniach: *Korona narodu polskiego, nasza (wasza, twoja, jego itp.)* (49), (prze)sławna (29), ta(ż) (117), wolna (2), wsz(y(s)tk)a (63), zachowana, (za)cna (11); całość Korony, ciało, część (4), dobro (dobre) (4), dobrodziej, dostojęństwo, dziedzic, dzieje, grunt, imienie, imię (4), jedność, kąt, lud(zie) (4), majestat, moc (2), narod, niebezpieczeństwo, nieprzyjaciel (5), nieszczęście, obrona (4), ołdownik, pokój, potrzeba (4), pożytek (2), prowincyja, przelożony, przypadki, skarby, sława, sprawy (2), stan (2), szczęście, szkoda, uciśnienie, upadek (6), (u)szyk(owanie) (2), wojewoda, wojewodztwo (2), zachowanie w całości, zdrowie (3), zwierzchność; *Korony strzec*; *Koronie dziedziczny, posłuszny* (3), *pożyteczny* (4), *przeciwny, własny*; *Koronę miłować, opanować, opatrzeć, przywieść do upadku (w zgubę)* (2), *sławić, sprawić, stargać, stracić, ubożyć, wniwecz obrocić, zachować całą* (2), *zgubić* (2), *zwalczyć, zwojować* (2); *Koronie hołdować (hołdowny)* (2), *odstąpić, pomagać (pomoc)* (3), *służyć (służący)* (5); *do Korony w jedność przyjąć, przyłączyć (przyłączony)* (10), (przy)należęć (20), *przypaść, przystawać, przywrocić (przywrocony, przywrocenie)* (12), *wcielony (wcielenie)*(4), *wtargnąć; od Korony odjęty* (2), *odłączyć się (odłączenie)* (3), *odrywać (oderwać)* (2), *odstać; z Korony ubieżyć, uciec, wygnan*; *Koronie inkorporowany, należeć (należący)* (4), *przyległy* (3), *przyłączyć, przysłuszać (przesłuchać)* (2); *na Koronę baczenie mieć; z Koroną unija (unijowan)* (5), *zjednoczyć się (zjednoczenie)* (10), *złączyć się (złączony)* (5); *przy Koronie być (będący)* (5), *zostać; w Koronie mieszkać* (2); *ku jednośd Korony przyjść; w tytuł Korony przywodzić* (3); *w własność Korony przywrocić* (3).

Zwrot: »Koronę sprawować, rządzić; Koroną rządzić; sprawca Korony« [szyk zmienny] (2 : 1; 2; 1): Otoż Krol nález/ *Architecton* Polki/ ma przysięgę iáko iną modłę śwą/ wedle ktorey ípráwuie Koronę śwą *OrzRozm* B3; *RejZwierc* [193]; Ten fortunnie ípokoynie tę Koronę rządził/ A namniey w przyśtoyności Krolewskiej nie błądził. *PapPan* Ee2v; *SarnStat* 26; *PowodPr* 77 [2 r.].

Wyrażenia: »egzekucyja Polskiej Korony« (6): Rozmowá álbo Dyálog około Exequucyey Polkiej Korony. *OrzRozm* A, B, B2 źp; *OrzQuin* Fv, F4v, H2v.

»granice Korony (Polskiej)« = *fines Regni Poloniae JanStat* (3): Gdzie póffel wasch powiedział Przednamy o Tatarzech Byalohrodzkich ktorzi sye bily wtargnely przes granycze polskiej Coroni *LibLeg* 10/66v; *SarnStat* 12, 967.

»krol Korony Polskiej« (1): yako thefz bily przothkowie náfyy sprzothkamy ye⁸⁰ krolewskiej miłofczy krolmy Corony polkiej. *LibLeg* 6/159.

»obywatel Korony (Polskiej)« [szyk 6 : 2] (8): Florian Vnglerius Wyfocze zacznym Korony Polskiej obywatelom. *FalZiołUng* V 119, V 119; *SarnStat* 75, 1018, 1059, 1188; *VotSzl* C4v; *SkarKazSej* 670b.

»państwo (wasze *a.* Waszej Krolewskiej Mości, *a.* jego) Korony Polskiej« (13): niektorzi poddany yego wcziekly do państwa wálzého Coroni polłkiej y teras tam myełzkayą *LibLeg* 11/66v, 10/58v, 60, 60v, 91, 11/54v, 93; A gdyż iuż o nas grá idzie/ nie koniu infzemu ále łámi łobie radźmi y temu ofieroćia[ł]emu Pańftwu Korony Polłkiej/ gdyżełmy łynámy iey *MycPrz* II A2, II A, A2, A4v, B4, C.

»państwa (nasze) Korony (Polskiej *a.* naszej)« (5): *LibLeg* 11/24; A Naprzód wáruiąc to/ áby włyłtkie prowenty Stołu náłzého Krolewłkiego/ ná włelákim mieyfcu będącé pańftw Korony Polłkiej/ z ktorých tá czwarta część ieft oddzieloná/ do łkárbu náłzého/ á do rąk iego były oddawáne *SarnStat* 350, 406, 409, 410.

»poddani (naszy *a.* waszy) Korony (Polskiej *a.* naszej)« [*szyk* 11 : 1] (12): *MetrKor* 34/133; wczarigrodzie bedacz połnal niektorich poddanych wálzich koroni polskiej *LibLeg* 10/60v, 10/60v, 71, 11/89v; *ComCrac* 11, 11v [3 r.]; *MycPrz* II Dv; *SarnStat* 947, 1073.

»poseł (ziemski) Korony (Polskiej)« = *nuncius (terrester) Regni JanStat* (4): Ato obieczyemy radám náłsem y połlom ziemłkie^m Korony Polskiej, ze na ten Rok przywieszcz chcemy Poddane náłfe Xięłtwa Wielkiego Litewłkiego aby iednołtayną obronę zkoroná Polłką przeciwno łpolnemv nieprziacielowi na graniczach dzierzeli. *ComCrac* 11; *SarnStat* 40, 503, 1015.

»prawo Korony (Polskiej)« (7): *LibLeg* 10/121, 11/71v; I prawo Korony tej pospolite mocn[i]e to obwarowało, iż żadna konstytucja bez posłow ziemskich uchwalona być nie może *Diar* 59; *OrzQuin* D; *SarnStat* 1037, 1057, 1186.

»przywilej Korony« (4): *OrzQuin* D; ná ktorým [*sejmie*] [...] y téż o wykonániu włyłtkich Praw y Przywileiów Korony y włyłtkich Pańftw náłzých łpráwá byłáby łkończona *SarnStat* 1037, 1057, 1186.

»rycerstwo Korony (Polskiej)« = *nobilitas Regni JanStat* (9): *ConPiotr* 30; *Diar* 24, 88; Látá 1339. Krol Kázimierz wczynił Syem wálny w Krakowie ná pány y rycerłstwo korony Polłkiej *BielKron* 374, 401v, 423v, 424v; *PapPran* Cc4; *SarnStat* 40.

»rzeczpospolita Korony (Polskiej)« (4): iż za czasow panowania swego ilekroć jeno Rzeczpospolita Korony tej opatrzenia ktorego potrzebuje [...] omieszkiwać nie raczysz sejmow Koronie zwykłych [...] składać. *Diar* 20; *BiałKaz* K; *SarnStat* 1020, 1203.

»Sarmacka Korona« (1): Ci byli w poimániu nie raz w cudzey łtronie/ Ták we Włofłkiej/ iáko y w Sármaćkiej koronie. *KmitaSpit* Bv.

»swobody Korony (Polskiej)« = *immunitates Regni JanPrzyw* (4): iżechmy mieli przyłięgę wczynić/ iá łie obowiazáć włyłtkie práwá/ Przywileie/ Wolności/ Liłty/ y łwobody łpráwiedliwé/ á łłufzné téy to korony náłzého/ duchowné y łwietckie [...] we włzem mocnie trzymáć/ chowác y bronieć *SarnStat* 12, 1039, 1060, 1189.

»syn Korony« (3): *OrzRozm* C4v; Drugie/ zem theż łwiádom práwey á życzliwey chući twoiey/ żebyś/ iáko życzliwy łyn Korony tey/ rad włyłtko dobre widział w Rzeczyłpolitey náłzey *RejZwierc* 182; *GrochKal* 20.

»szlachta (*a.* szlachcicy) Korony (Polskiej)« = *nobiles Regni JanStat* (5): *ComCrac* 13; *BielKron* 420; Z ktorých Herbow/ y Kleińotow przereceni Sláhcćici/ Pánowie/ y Boiárowie Ziemł Litewłkich

od tego czállu y ná potym niechay fię wefelą/ y ich vżywáią/ iáko ich przerzeczeni Sláhcícy Korony Polfkiey vżywác zwykli. *StryjKron* 542; *SarnStat* 75, 887.

»urzędnik Korony (Polskiej)« (2): rofkazálfmy Kánclérzowi y Podkánclérzému Koronnym y innym Vrzędnikom Korony y Dworu náłzého *SarnStat* 1042; *VotSzl* A2v.

»ziemia (a. ziemie) Korony Polskiej« = *terrae Poloniae JanStat* (7): A thakieíf starořthowie Moldawfczi nyebronili fią sadzicz Lvdziom y wlfyam nad brzegy thich ze rzek na zyemy Corony polskyey *LibLeg* 6/157, 6/157v, 11/56v, 183v; *SarnStat* 519, 926, 1021.

»Korony Polskiej znak, klejnot« [szyk 1 : 1] (1 : 1): Do Orla Slawnei Koroni Polfkiei Kleinotu/ Przemowa. *Paprup* Av; *SarnStat* 1042.

Zestawienia: »Korona Polska« = *Regnum Poloniae, Polonia, Corona Regni JanStat* [szyk 337 : 43] (380): *MetrKor* 34/265 [2 r.], 37/2 [2 r.], 40/174; *FalZioł* +2v; Wrocław od korony Polfkiej odřtał 1322 *KłosAlg* D4; ziemya Pokuczka zawzdi od wiecznich czałow koronie Polskie wlařna y dziedziczna bila, ieřt, y ma bicz nawieki *LibLeg* 6/78v, 6/155v, 157 [2 r.], 157v [2 r.], 158, 159 (34); *ComCrac* 11 [4 r.], 11v [2 r.]; *LibMal* 1547/134; *ZapWar* 1549 nr 2662 [2 r.], 1550 nr 2676 [2 r.]; *Diar* 23; *GroicPorz* B, B3v; *OrzList* i2; *RejZwierc* 108v, aa4; Pokazánie pewne/ [...] iř klátw Bořa nád nim ieřt/ prze ktorą Polfka Koroná ginie. *OrzRozm* A, A, A4v, Bv, B2, B2v (34); *BielKron* 374, 377v, 391, 401; *QVINCUNX* Tho ieřt/ Wzor Korony Polfkiéy/ ná Cynku wyřtáwióny/ przez Stániřlává Orzechowfkiégo/ Okřzycá z Przemylfkiéy žiemie *OrzQuin kt*, A2v, A3v, A4, Bv, B2 [2 r.] (48); Niechay wie Nieprzyaciéř/ iř Polfka Koroná/ Nie ieřt řzerokim Murem nigđžiey otoczoná. *Prot* C3v; *LeovPrzep* a4v; *GórnDworz* Dd8; *KwiatOpis* A2, A3, [C]2; *MycPrz* I *kt*, [C]2, [C]2v, II Av, A2 (15); *WierKróc* A3v; *BiałKaz* L; *Skarřyw* 356, 357; *StryjKron* 427, 512, 592, 667 [2 r.], 777; *CzechEp* 13; *NiemObr* 20; *ReszPrz* 111; *GórnRozm* A2v, G3v, M2, M2v; *KmitaPsal* A2; *Paprup* A3; *ActReg* 40, 46, 147; *GrochKal* 26; *KochCzJan* A2v; *OrzJan* 63, 77, 83, 96, 116; *KořakCath* B2v, B3; *JanNKar* A4; GŁOWNE PRZYWILEIE y Wolnořci cžtéry, ná ktorych Polfka Koroná zdawná zářiadłá. *SarnStat* 65, 13, 16, 134 [2 r.], 950, 985 (74); *KlonKr* E; *PowodPr* 4, 75 *marg*, 83; *SkarKaz* 315b *marg*; *VotSzl* A2v, Bv, D, Dv, D4v; Polfka koroná nie ieřt miářtem Greckim áni Wenecyá. *SkarKazSej* 694b *marg*. Cf *Wyrażenia, pozostałe Zestawienia*.

»he(j)tman (najwyřszy a. wielki) Korony (Polskiej)« (12): *LibLeg* 6/77v, 79v, 158v, 160, 10/61v, 11/183v; IAřnie Wielmořnemu Pánu/ á Pánu Ianowi Hrábi ná Tarnowie/ Kářtellanowi Krákwfkiemu/ Naywyřřlzemu Heythmánowi Korony Polfkiey [...] Pánu memu miłořciwemu. *GroicPorz* A3; *BielKron* 421v, 423 [2 r.], 424; *RejZwierc* 254v.

»kanclerz Korony Polskiej« (1): Ale tákie dánie byřo řkázono przez pány/ zwłářzcžá przez Biřkupá Krákwfkiego Káncleržá Korony Polfkiey. *BielKron* 385v.

»Korona Kroleřtwa (Polskiego)« = *Corona Regni (Poloniae) JanPrzyw, JanStat* (15): obiecuiemy pod dobrá wiářá [...] pod przyřięgá wiářy nářzéy/ iř bęđžiemy záchowywác Koronę Kroleřtwa Polfkiégo záwřdy cáłá/ y nienářufzoná *SarnStat* 882, 63, 82 [2 r.], 110, 349, 882 [2 r.] (15).

»marszářek (najwyřszy) Korony Polskiej« (3): *WróřřořtGlab* A2; ábowiem niektorzy wybráli Władziřlává brátá iego krolá Węgięřkiego ná kroleřtwo Polfkie ná ofobnym řeymie/ zwłářzcžá Piotr Kmitá z Wiřnicžá Mářřzářek korony Polfkiey z inemi. *BielKron* 401, 409v.

»pan Korony (Polskiej)« (7): *LibLeg* 6/80, 10/114; który [król nowy] iuż był przed tym wybrány ná feymie Piotrkowłkim od Sláchtý/ tákież od Pánow korony Polłkiej *BielKron* 420, 374, 417v, 423v, 424v.

»podkanclerzy Korony Polskiej« (5): Dan przez ręce Wielmożnégo Ianá z Koniecpolá Kánclerzá/ y Tomafzá z Strąpiná [...] Podkánclérzého Korony náłzýy Polłkiéy/ nam łczérze miłych. *SarnStat* 915, 1016, 1043, 1065, 1194.

»podskarbi Korony Polskiej« (1): Też przyfziegam yz zadnich pienýadzy yego K.m: bez voliey ofobnego rofzkazanya. a porvczenya. yego k.m. albo pana podskarbyego yego. m: korony polłkiej kw łzkodzye yego k.m. widawacz nykomv nyemam. any bąnda. *MetrKor* 46/65v.

»rada [= *senat*] Korony Polskiej« (1): ZYgmunt wthory Auguřtus [...] ná kroleřtvo Polłkie był pomázan y koronowan [...] przy kłiążętoch [...] y przy inych Biłkupiech/ Pániech/ y wřzey Rádzye korony Polłkiej/ tákież w przytomnořci Rycerřtwa inřzego *BielKron* 421v.

»rady [= *senatorzy*] Korony Polskiej« (1): Abowiém powinnie *et ex debito*, Rády y wřzyřtki řtany Korony Polłkiej/ y Wielkiégo Křięřtwa Litewłkiégo wzywané bydź máią. *SarnStat* 1020.

»senator Korony Polskiej« (1): Do wřzyřtkich Ich Miłó: Pánow Senatorow y Vrzędnikow Korony Polłkiej/ y Wielkiego X. Litewłkiégo: tegoż Szłáchćicá Polłkiégo/ řerdeczna Przemowa. *VotSzl* A2.

»stany Korony (Polskiej)« (13): *ConPiotr* 34v; *ActReg* 39; Któré wřzyřtkié Artykuły my Prełaci/ y Pánowie Rádá/ Połłowie Ziemřcy/ y iné wřzyřtkié [!] řtany Korony Polłkiéy [...] przyznawamy *SarnStat* 1024, 1020, 1036, 1037 [2 r.], 1056, 1057 [2 r.], 1186 [3 r.].

Szeregi: »krol (Jego M(ił)ořć) (Polski) (a. Jego, a. Wasza Krolewska M(ił)ořć) i Korona (Polska); Korona Polska z krolmi« = *rex ac Corona (Regni) JanStat* [szyk 18 : 1] (18; 1); *MetrKor* 34/265 [2 r.], 37/2; *LibLeg* 10/153; *KwiatOpis* A2; *WujJud* 19; *WujJudConf* 17; *SkarJedn* 202; ktore [dobra żony *Witolda*] też iednák po iey řmierci ná Krolá y ná Koronę przyřć miály *StryjKron* 512; *ActReg* 75 [2 r.], 168; *OrzJan* 133; *SarnStat* [994], 1012, 1022, 1071, 1200, 1218.

»(Polska) Korona, (i, to jest, abo) Kroleřtvo (Polskie)« = *Regnum (et) Corona (Poloniae) JanStat* [szyk 7 : 4] (11): profzenifmy řá [...] : ábyřmy źiemię y Křięřtvo Kiiowłkié [...] / téyże Koronie to iefř/ Křoleřtvo Polłkiému przywróćili *SarnStat* 1057, 950, 1037, 1053, 1058, 1063 (11).

»krolewski i Korony« (1): oné [obywatele *ziemie bełskiej*] w náłzé y potomków náłzych obronę Křolewřká y Korony [protectionem regni et Coronae *JanStat* 796] znovu wřięlifmy/ wćielili/ przywłáčzyli/ y ziednoczyli *SarnStat* 1053.

»(jak(o), tak) Korona (Polska), (tak(że) (i), jako (też) (i), i, a) (Wiel(i)kie) Křięřtvo (Litewskie) (a. Litwa)« = *Regnum (Poloniae) (a. Corona) (et) Magnus Ducatus Lithuaniae JanStat, JanPrzyw* [szyk 46 : 4] (50): *LibLeg* 10/96, 96v [2 r.], 97, 97v, 11/24; *Diar* 25; *BibRadz* *2; Szli twym rřędem [...] wřzyřcy pánowie s Křięřtwa y s Korony *StryjWjaz* C2; *StryjKron* 512, 777; *ActReg* 40, 42, 46, 135; á ktoby tego przeřtác niechćiał/ zá nápomnieniém řług páná Márřzałkowych/ták korony Polłkiéy/ iáko y Wielkiégo X. Litewłkiégo/ káźdy v řwego narodu przeřtác niechćiał/ ma bydź *arbitrio Senatus* karan. *SarnStat* 16, 74, 75 [5 r.], 134 [2 r.], 221, 346 (33); *VotSzl* A2, D. [Ponadto w przeciwwstawieniach 12 r.].

»Korona (Polska), (i) paifstwo; paifstwo z koroná« (3; 1): *LibLeg* 11/89; *SkarŻyw* 358; *GórnRozm* K; Którá to opráwá/ y *donum nuptiale*, ma bydź tym křřtařtem wáźna/ iefřli (wyiáwřzy řmierć

należę) szczęśliwie zwróciwszy się z królestwá nálezego Szwedzkiego/ koronę y państwo to obecnie do ośtatniego kręfu żywotá nálezego ísprawować będziemy. *SarnStat* 26.

»Korona (Polska) i państwa nasze (a, Waszej Krolewskiej miłości, a. jej, a. ku niej należące)« = *Corona et dominia JanPrzyw* (16): ábyś W.K.M. [...] tey náuki łálkáwye bronić raczył/ [...] która przodkiem iest ku czći á chwále Páńfkiey/ ku pomnożeniu Kościoła Krześciáńfkiego/ y ku dobremu poópolitemu tey sławney Korony y inych pańftw W.K.M. *SarnUzn* A3; *StryjKron* 512; *SarnStat* 12, 267, 283, 400, 428 (14).

»Korona (Polska) i (a) Rzeczpospolita« [szyk 4 : 2] (6): *ComCrac* 11v; *RejZwierc* 119v, 182; *SarnStat* 1002; Miłuyćcie oyczyznę tę swoię y to Hieruzálem swoie/ to iest koronę tę y Rzeczpoópo: *SkarKazSej* 665b, 665b.

Personifikacja (1): Ach ma miła Korono życzliwa/ y siołtro *BielSen* 13.

4. Najwyższy osiągnięty rezultat, najwyższa pozytywna wartość, ozdoba, duma, zaszczyt (o abstraktach, ludziach i personifikowanych bytach nadziemskich); *corona* *Vulg*, *PolAnt* (194) : Koroná dwoiáka. *WujNT* 692 marg.

korona czego (9): Nieukowie ízaleńftwo/ dzyedzicznie trzymáią/ A rołtropni koronę/ náuki miewáią. *BielKom* B8v; Boiaźń Páńfka iest koroná mądrości/ która z siebie podawa uópokoienie/ y dołkonále zdrowie. *BibRadz Eccli* 1/16[17]; *LatHar* 295; *KołakSzczęśl* B4; *WysKaz* 4. Cf »korona chwały«, »korona sławy«.

korona komu (1): *BielKom* B8 cf *Przysłowie*.

korona czyja [w tym: *G sb* (9), *pron poss* (8)] (17): O błogoflawiona bądź krolowá wólytkich świętych męczenników/ ípowiedników/ dziewitz świętych korono *OpecŻyw* 185; *Leop Prov* 14/24, *Philipp* 4/1; *BibRadz Prov* 14/24, *Philipp* 4/1; *SkarŻyw* 473; Klenoty y koroná wiernych niewinnie co ćierpieć. *CzechEp* 338 marg; *ReszPrz* 4; *ArtKanc* O15v; *LatHar* 39, 341, 482; *WujNT Philipp* 4/1, s. 692, Aaaaaa. Cf »korona wszystkich świętych«.

W połączeniach szeregowych (7): Wy bowiem iesteście moj synowie/ moj brácia/ moje członki/ moje ćiało: wy moiá koroná/ wy moje bogáctwá/ wy moię skárby/ wy moje światło/ moje słońce/ y coś ielzczę nád słońce świetleyzgo. *ReszPrz* 4; *SkarŻyw* 473; *LatHar* 482 marg; Boiaźń Páńfka chwałá iest y chępliwościá y wefelem y koroná wózech rádosći. *KołakSzczęśl* B4; *WujNT 1.Thess* 2/19, s. 707, Aaaaaa.

W przeciwstawieniu: »początek ... korona« (1): iż iáko piśmo świadczy/ nietylko iest początkiem ále y koroná/ to iest wykonániem mądrości Boiaźń Boża/ gdy mowi: *Timor Domini corona Sapientiae* *WysKaz* 4.

W charakterystycznych połączeniach: dziewic (paniene(cze)k) świętych korona (3), mądrych (2), stanu panięńskńego, wiernych; korona mądrości (2), nauki, radości, wesólosći.

Przysłowie: Zoná pilna cnotliwa/ mężowi koroná *BielKom* B8.

Wyrażenia: »korona chwały (a. przechwalania)« [szyk 2 : 1] (3): *LatHar* 312; Abowiem ktoráż iest nádzieiá nálezá/ ábo wefelem/ ábo koroná przechwaláńia [*corona gloriae*]? Izali nie wy przed Pánem nálezym Iefufem Chrifufem iesteście w przyźćie iego? *WujNT 1.Thess* 2/19, s. 707.

»korona sławy« (1): W ten tám dzień/ będzie Pan załtepow koroną flawy/ y wieńcem wefeła [*corona gloriae et sertum exsultationis*] ołtátkowi ludu łwego *Leop Is* 28/5.

»korona wszystkich świętych« [o *Chrystusie*] (2): [N]A flyachetnyeyłfa korono włłitkych łwyatich Iefu krifte raczmy nynye ij zawzdi dac łwoye przezegnanye *BierRaj* 22; *SkarŻyw* 593.

Szeregi: »ozdoba i korona« (2): Bądź pozdrowioná ozdobo y korono łtanu pánieńkiego naiásnieyfza. *LatHar* 39, 341.

»wesele (a. radość) i korona« = *gaudium et corona Vulg, PolAnt* (5): *Leop Philipp* 4/1; A thák brácia moi mili y požądáni/ wefele y korono moiá/ ták łtoyćie w Pánie namilfzy. *BibRadz Philipp* 4/1; *WujNT Philipp* 4/1, s. 692 [2 r.]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»korona i wieniec« (1): *Leop Is* 28/5 cf »korona sławy«.

»korona to jest wykonanie« (1): *WysKaz* 4 cf *W przeciwstawieniu*.

a. *Nagroda; laurea Mącz* (165) :

korona czego [= za co] (3): *HistAl* B2v; *Mącz* 217d; Lecż nawięłfzú koronę ćierpliwoći łwey y w oney celli ośiedzieć łię pokorny łtárzec y pokoiu žadne⁸⁰ mieć niemogł. *SkarŻyw* 473.

korona za co (1): *PowodPr* 6 cf »korona i zapłata«.

W połączeniach szeregowych (2): A iefli łie tu ielzćze ná łwiećie będąć zá námi rádźi modłili/ poki łie ielzćze łámi o łię łtáráć muśieli/ iáko więcey teraz czyniá po zwycięłtwách/ koronách y triu^mphách łwoich *WujJud* 183v; *LatHar* 330.

W charakterystycznych połączeniach: korona cierpliwoći (za cierpliwoć) (2), wymowy, zwycięłstwa.

Zwroty: »wziáć koronę« (1): *HistAl* B2v cf »czeć i korona«.

»zasłuzić koronę« (1): *Mącz* 217d cf »korona albo chwałá«.

Szeregi: »korona albo chwałá« (1): *Meritus lauream linguae Cicero*. Cicero mimo ynłze zásluził koronę álbo chwałę wymowy. *Mącz* 217d.

»czeć i korona« (1): Pirwłzego zwycięłtwá mego wziáłem czeć y koronę *HistAl* B2v.

»korona i zapłata« (1): Bo dobrych ábo niewinnych náwiedza/ ábo áby ich w poboźnoći zátrzymáł/ ábo áby ich łtátecznoći iáko złotá w ogniu doświadczył/ ábo żeby im zá łtáłą ćierpliwoć/ korony y zápláty przyczynił. *PowodPr* 6.

α. *W religii chrzećcijańskej nagroda, zapłata za cnotłiwe życie; zbawienie, żywot wieczny; niebo; corona Vulg, PolAnt* (159) : A thy co małż dierz/ áby żaden nie mogł odiać korony twoiey. *RejAp* 39v, 40 [2 r.], 56v [2 r.]; Iż kwáp łie rychley do mnie/ bo iuż czás moy przychodzi/ iż mułzę iść do Páná mego/ á czekáć oney korony/ ktorú mi Pan moy ma dáć łpráwiedłiwy/ czáłu łádu łwoiego. *RejPos* 128, 286, 286v; Abel kthory zwycięzył/ y Noe łiedźi ielzćze bes Korony/ czekáli y czekáią drugich. *GrzegŚm* 14; *WujJud* 114 [2 r.]; *SkarŻyw* 532; *ReszPrz* 105; *WujNT* 843 marg; *SzarzRyt* C3. [Cf **αα**. *SkarŻyw* 445],

korona czego [= za co] (1): Y potym zawołał/ Sancta et immaculata virginitas. O łwięte á niepokáłáne dziewictwo/ matki Bożey wzywáiąc/ á czyłtoći koronę bacząc. *SkarŻyw* 414.

korona za co (4): A gdy łie ták záchowáłż á łpráwowáć będzylełż/ iuż łie okażełż práwym rycerzem y práwym boiownikiem iego/ ták iáko y ten łwięty męczennik iego [...] y pewnie tákże iáko y on

weźmiesz nieomylną zapłatę fwoię á koronę fwoię zá ftáłości fwoie. *RejPos* 339v, 346v; *KuczbKat* 140; *SkarŻyw* 278.

W połączeniach szeregowych (2): żebyłmy ku zapłacie zwierzchniego wezwania Bożego z wielką pilnością doćifnac się niemieli: gdzie niektorzy odpłatę zá pánieńftwo/ drudzy Koronę zá náukę y kazanie fwoie/ á drudzy páłmę zá męczeńftwo/ drudzy záś infze ozdoby zá cnoty fwe/ od Pána odnáłzac będą. *KuczbKat* 140; *WujNT* 742.

W charakterystycznych połączeniach: korona czystości, dana (3), hojna, kwitnqca, miłosierdzia, nagotowana (zgotowana) (5), nieśmiertelności, niewidoma, nigdy nie skończona, obiecana, odjęta (2), odłożona (położona) (4), więtsza (wielka) (3), zachowana (2), zawždy świeża; koronę brać, dać (11), gotować, oddać (4), odjąć (2), ponieść, sprawić, wyjednać (zjednać) (2), wymoc; czekać korony (korona oczekawa) (7); *godzien korony*, *pevien* (2).

Zwroty: »korony dostać« (3): Tákci wálczyć mężnie przeciw pokułam potrzebá/ temu kto chce Korony doftác/ á nie ciálu fwey woley pozwáć. *WujJud* 211, 90v, 110.

»odnieść (a. odnaszac, a. ponieść) koronę« [szyk zmienny] (3): *KrowObr* 4v; *RejAp* 57; *KuczbKat* 140; á potym koronę onę niewiędnącą w dzień on oftáteczny odniefli/ y zapłatę wiary fwey zbáwienie dułz otrzymáli. *CzechRozm* 259v; *SkarŻyw* 209, 278; á gdy fię okaże on przednieyfy páłtyrz/ odnieście niewiędnącą koronę chwały [*percipietis immarcescibilem gloriae coronam Vulg 1.Petr 5/4*]. *NiemObr* 43 [*przekład tego samego tekstu KrowObr*]; *SiebRozmysł* D; *SkarKaz* 6a.

»osięgnąć koronę; osiągnięcie korony« (1; 1): *SkarŻyw* 21; O ráczze fię do iego náświętlzéz miłości przyczynić zá mną/ [...] ábym przez fwoię ciérpliwość osięgnęła fobie onę koronę w wiecznéy chwale twoiéy. *SiebRozmysł* I3v.

»koroną ozdobić« (1): rácz nákoniec P. Iezu Chryłte/ y łáłką twoią opátrzyć/ y Potym koroną chwały y nieśmiertelności ozdobić flugę twego/ zá pomocą twoią/ częłte tryumphy y zwycięftwá z nieprzyaciól fwoich odnołzającego. *LatHar* 242.

»koronę wysługować; korona zasłużona« (1; 1): Lecż iz Cnotę Bog zlułił/ wziął go z nią do siebie/ Gdzie mu iuz Koronę dał/ záłżoną w niebie. *StryjWjaz* A2; *LatHar* +8v.

»wziąć, brać koronę« = *percipere a. accipere coronam Vulg* [szyk zmienny] (15 : 2): *OpecŻyw* 187v, 188; *PatKaz III* 154v; Niech mamy tarcz możney ręki twoiey zá obronę/ Bychmy wzyęli w dobrej woley twą wieczną koronę. *LubPs* B4v; *Leop 1.Petr 5/4*; *RejAp* 70; *HistRzym* 128; *RejPos* 227v, 301v, 339v; *KuczbKat* 140; *WujJud* 108v; *SkarŻyw* 520; *WisznTr* 20; *LatHar* 455; *WujNT Iac* 1/12, *Apoc* 3/11.

Wyrażenia: bibl. »korona chwały« [szyk 7 : 1] (8): *OpecŻyw* 187v; *KrowObr* 4v; Agdy fie da widziec przednieyfy páłtherz/ weźmiecie niezwiędliwą koronę chwały [*gloriae coronam*]. *Leop 1.Petr 5/4* [*przekład tego samego tekstu KrowObr, RejPos 227v*]; *RejPos* 3, 227v; *KarnNap* Fv; *NiemObr* 43; *LatHar* 242.

»dostąpienie korony« (1): Przykładem zawodników y łermierzow nápomina do doftąpienia korony niebieskiey/ przez vtrapienie ciála/ co też y łam czynił. *WujNT* 597.

»korona niebieska, krolestwa niebieskiego« [szyk 4 : 2] (4 : 2): *PatKaz III* 154v; Albowiem dla wálzey wiary y ftáteczności/ dla wálzey miłości/ mnie ná onym świećie zgotowána będzie koroną

kroleństwá niebiełkiego *ReszPrz* 4; ábowiem dla tego y ná Páwłá S. pokufy y choroby/ y ná Eliałzá zgárdłem wćiekánie dopułzczono: ábo dla więtfzey zapłáty/ y korony niebiełkiej ich *LatHar* 577, +8v; *WujNT* 597, 714.

bibl. »korona (nigdy) nie więdnąca (a. niezwiędliwą, a. nie zwiędła)« = *immarcescibilis corona Vulg* [szyk 7 : 3] (10): *Leop* 1.*Petr* 5/4; *RejPos* 346v; *CzechRozm* 204, 259v; Bo tego z infzymi wiernymi/ Koroná niewiędnącą oczekawa. *CzechEp* 62, 337, 425; *CzechEpPORz* **4; *NiemObr* 43; *WujNT* Zzzzz2v.

»korona panieńska« (1): á obudwu koron/ męczeńłkiej y pánieńłkiej mieć niemogłá: woláá przy Pánu Bogu/ niłzi przy ćielełney czyłtości zołtáć *SkarŻyw* 341.

bibl. »korona sprawiedliwości« (12): *OpecŻyw* 188v; Boiowałem dobry boy biegum dokonał/ wiárem záchował. Ná ofáték/ odłóżoná mi ielł koroná łpráwiedliwości [*corona iustitiae*]/ kthorá mi oddá Pan ná on dzień/ łpráwiedliwy łędzia *Leop* 2.*Tim* 4/8; *GrzegŚm* 12, 37, 45; *WujJud* 107v, 114; *WujNT* 551, Yyyyy3, Zzzzz 2v; *SkarKaz* 8a, 351a.

»korona wesela i radości« (1): Ten mu łpráwi koronę wefela y rádości [*iucunditatem et exultationem thesaurizabit super illum Vulg*]/ á vcźyni go vcześtnikiem wieczney sławy. *BudBib Eccli* 15/6.

»korona wieczna« [szyk 5 : 5] (10): *LubPs* B4v; *RejAp* 41; A czo ielłcze nád nawiętfze/ iż iuż/ ták iáko Páweł łwięty o łobie powiáda/ tháki káždy/ iáko y on/ czeka korony oney wieczney/ á zapłáty łwoiey/ y onego wdzyęcźnego mieyłczá łwoiego/ zá łtałości łwoie. *RejPos* 331v; *SkarŻyw* 278; *CzechEp* 337; *ArtKanc* I20v; *LatHar* 429, 499; *SiebRozmyśl* D; *SkarKaz* 6a.

»korona zapłáty« (1): Otoź małz nádzieię ábył łie nic nie thrwożył w ćirpliwości łwoiey/ gdyź Pan obiecuie łie być obrońcá y opiekáłnikiem twoim/ á koroná zapłáthy łwoiey nigdy łobie zgináć áni od łiebie odięta być nie moźe. *RejAp* 40.

»korona zwycięstwa« (2): *RejAp* 70; Przeto mułłz wiele ćierpieć/ ábył wzięá [!] koronę zwycięstwá *HistRzym* 128.

bibl. »korona żywota (wiecznego)« = *corona vitae PolAnt, Vulg* [szyk 11 : 1] (12): *OpecŻyw* 188 [2 r.]; *BibRadz Apoc* 2/10; *RejAp* 21, 22, 23 [2 r.], 25; Błogofłáwiony máž ktory wytrwa pokufę: bo gdy bęđzie dołwiádczony/ weźmie koronę żywotá/ ktorá obiecał Bog tym ktorzy go miłuiá. *WujNT Iac* 1/12, s. 692, Zzzzz2v, Ddddddv.

Szeregi: »palma albo korona« (1): łłuchayźe iż tu nie dołyc ná tym/ iż chociaý kto zwycięży áłbo wytrwa w tym kołciele w tákich burzkach łwiátá thego/ á bierze páłmę áłbo koronę zwycięstwá łwego/ ále kthemu potrzebá áby był opłokan krwiá Báránká thego łwiętego/ á łłużył mu wednie y w nocy w krolełtwie iego. *RejAp* 70. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»korona i (a) radość (a. wesele)« (3): *RejPos* 286 [2 r.]; y włobotę iáko rzekł do korony łobie y wefela nágotowánego ciało tu zołtáwuiáć włtápił: cudy niezliczonými y po łmierći łławny. *SkarŻyw* 511.

»korona i upominek« (1): ktorzy teź poniołá korony y vpominki wieczne á nieobięte/ ktore łię dobrým łługom iego rozdáwáć máiá. *SkarKaz* 6a.

»korona abo wieniec« [szyk 1 : 1] (2): Y wieniec ábo koroná którą oddáie y płáci/ nie tylko iest z láłki y z miłosierdzia/ ále też y z íprawiedliwości. *WujNT* 742, *Zzzzz2v*. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»korona i (a) zapłata« [szyk 4 : 2] (6): *RejPos* 331v, 339v; ímutne poćiefzyli/ wątpliwe w wierzę [!] pośilili/ dobrym po łobie tefkność zořtáwili/ iednáko walcząc/ iedno zwycięstwo y iednákie korony y zapłátę/ odniefli. *SkarŻyw* 209, 245; *LatHar* 577; *SkarKaz* 548a. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»zwycięstwo i korona« (2): á Chryřtus nam da zwycięstwo y koronę na wieki wiekom/ Amen. *SkarŻyw* 264, 209.

»żywot wieczny i korona« (1): W ktorego iż y ią z láłki Bożey wierzę/ przetom też pewien żywotá wiecznego/ y korony oney niewiędnącey/ którą mi też odda w on dzień ořtáteczny. *CzechEpPORz* **4.

αα. *Nagroda za śmierć męczeńską lub samo męczeństwo jako ukoronowanie cnotliwego i oddanego Bogu życia* (59) : á mnie powiáda do korony v Bogá náznáczoney kwapić fię przez taką śmierć y Páná mego náłładowác potrzebá. *SkarŻyw* 189; Y tak czárt pohánbiony zořtał/ y w zachowáney Bogu czyřłtości/ y w dwoiákies tego młodzieńcá koronie. bo y o Chryřtuřa/ y dla záchowánia czyřłtości iemu oddáney/ żywot położył docześny/ á nábył wiecznego. *SkarŻyw* 445, 74 [2 r.], 208 [2 r.], 373, 402, 440 (12).

W przeciwstawieniu: »korona ... kaźń« (1): iż nye yeřt to koroná wyáry/ ále owřfleyki kaźń nyewyernořci. *KromRozm I O3v*.

W charakterystycznych połączeniach: korona (męczeńska) majestatu niebieskiego, u Boga naznaczona, wiary, wielka, zgotowana, w niebie; korony (męczeńskiej) czekać, pragnąc (2), życzyć; korony (męczeńskiej) godzien, objawienie, oczekawanie, ucześnik (ucześnictwo) (4), widzenie; do korony (męczeńskiej) kwapić się, przystęp, przyść (3); koronę (męczeńską) sobie czynić, gotować, najść, stracić (utracić) (3), zjednać; koroną męczeńską wsławić.

Zwroty: »koronę (męczeńską) odnieść (a. odnosić)« (12): tám zá czáfu Neroná Koronę męczeńřká odnieřli. *SkarJedn* 87, 98, 141, 284, 324; Ták řkończyli błogořłáwieni męczennicy y koronę łobie zgotowaná wniebie odnieřli *SkarŻyw* 147, 21, 152, 179, 180, 207, 574.

»koronę (męczeńską) otrzymać, dostać, wziąć« (4 : 1 : 1): Bo by był czárt ná nye żydow á pogánow nye poburzył/ tedy by byli męczennicy korony nyedořtali. *KromRozm I L2v*; Piřał do Seneki řwięty Páweł liřti y Seneká do niego/ kthorego dwie lećie przed thym/ niřli Piotr z Páwłem řwięty męczeńřká wzięli/ Nero z řwiátá zgłádził. *BielKron* 280; *SkarŻyw* 41, 274; *WujNT* 511, 512.

»koronę męczeńřká (a.męczenniczą) podjąć (a. przyjąć)« [szyk zmienny] (6): *BielŻyw* 142; [*Kletus papieř*] Podiřł koronę męczenniczą od Domicyaná/ á w Atykanie v Piotrá s. pogrzebion. *BielKron* 148, 149v [2 r.], 150, 282.

»męczenniczą koroná umrzeć, zejść« (1 : 1): [*Ewarystus papieř*] Był lat IX/ potym męczenniczą koroná vmárl/ pochowan w Atykanie. *BielKron* 149, 151v.

Wyrażenia: »korona cierpliwořci« (1): Czterdzieřci nas Pánie wyřzłó ná ty męki/ niechże y czterdzieřci koronę ćierpliwořci do końcá odniořá. *SkarŻyw* 207.

»korona męczeńską (a. męczenniczą)« [szyk 24 : 14] (38): *KromRozm II* qv; *SkarJedn* 322; á tym czałem czynmy łobie koronę męczeńską/ w ćierpliwości S. robiąc: miłuyemy nieprzyaćioły nálze *SkarŻyw* 22; w domu iego zebráło się było wiele bárzo kápłanow y Dyakonow/ ktorzy miłuiąc Pána Iezufa/ śmierći y korony męczeńskiej czekáli. *SkarŻyw* 179, 22, 74 *marg*, 130, 131, 187 *marg* (15). [Cf **α**. »korona panieńska«.] Cf *Zwroty*, »koroną męczeńską uczczony«.

»koroną męczeńską uczczony« (2): *SkarŻyw* 172; O Boże/ ktorego chwałę dnia dźisieyźwego niewinne/ ále koroną męczeńską wczczone dźiátki/ nie mowá/ ále śmierćią wyznáły/ rácz w nas wźelákie fłkonności do grzechow vmartwić *LatHar* 445.

»korona sławy« (1): dopiero zrozumiał/ iż ten łobie dla nádzieie żywotá krotkiego/ koronę onę fławy y máieřtatu niebieřkiego/ vtrácił *SkarŻyw* 208.

»wieczna korona« (1): Y tak chwálebnie dokonáli y po dziwnych mękách/ wieczną koronę odnieřli *SkarŻyw* 180.

5. *Nazwa kilku zachodnioeuropejskich złotych lub srebrnych jednostek monetarnych o dużej wartości* (19) : Denarz tořz co dráchrná dzieřiąta część korony. *BudNT Ev marg*.

W połączeniu z liczebnikiem [zawsze: liczebnik + korona] (16): *BielKron* 194v, 227v; Ex his praediis talenta bina capiebat. Ná koźdy rok řto koron z tego imienia dochodu myáł. *Mqcz* 34d, 47a [2 r.], 253d, 353c; *BudNT Ev marg*; Ták y on zá nálzėy pámięći Plántyn [...] miał podporę od Królá Philipá Hifzpańřkiego/ dwáďześćią y cztėrzy tyřiąće koron. *JanNKar* Bv; Tálent ieden waży 600. koron, to ieřt 900 złotych. *WujNT* 75 *marg*, 75 *marg*, 476 *marg*. Cf *Zestawienie*.

Zestawienie: »korona francuska« [zawsze z liczebnikiem] [szyk 3 : 1] (4): Decies centa subaudi millia sestercium, Ták wiele yáko pieć y piećdzieřiąt [!] koron Francuskich *Mqcz* 79a, 97d, 222a, 438d.

Szereg: »dukat to jest korona« (1): Bákkar tedy orzechow Muřzkátowych dawáią w Kálekucie zá puřpiętá řtá fawow pienięďzy/ tych fawow dwáďześćią zá dukat/ to ieřt koronę. *BielKron* 454v.

a. *Jako tłumaczenie starożytniej jednostki „mina” (1) :*

W połączeniu z liczebnikiem (1): Non est trecentis minis cara, Nie yeřt droga zá trzy řtá koron. *Mqcz* 39d.

6. *Modlitwa: różaniec albo jego część (1) :*

Szereg: »(żółtarz), korona i (abo) wianek« (1): Mamy Godzinki ieř/ ták od Koncylium Kláremonteńřkiego/ iáko y zá rořkazánim Piurá piąte⁸⁰ Papieřa/ ná řwiát pożytecznie wydáne: mamy y Żółtarze/ Korony y wianki ieř. *LatHar* 506; [Naprzod zowie się Koroná ábo Wianek/ z tey miáry. Iż iáko z Rořey wiią Korony áłbo wieńce [...] ná znák Pánieńřtwa/ [...] ták y my mowiąc řto y pięćdzieřiąt Zdrowych Máriy czyniemy iáko nieiáki wieniec řliczny/ ná czeřć [...] Máryey. *BzowRóż* 7 (Linde)].

7. *Podatek koronny, danina na rzecz króla w państwie Seleucydów (1) :* Przeřiramy wam theź á odpuřłczamy niewiádomořći y winy kthoreřćie záwinili do dnia dźifieyřřego/ y koronę [coronam] ktorářćie byli winni dáć *Leop* 1.*Mach* 13/39.

8. *Tonsura; area in vertice sacerdotum eraso, orbis in vertice, rasura verticis sacerdotum, rasmus vertex (capitis) Cn [corona (clericalis) Lac řr] (1) :* kapłanom byua dana nauyerzchu głouy korona na znamyą czczy, tą ma wnyebye *PatKaz III* 140.

9. Grono, zgromadzenie [corona – kres, okrąg a obstępianie ludzi Mącz 66a; zgromadzenie person – corona Cn] (3) : Tego wżeuemiejętnego Filozofá y Sżłáhcíčá Greckiego/ ácz wżytká onego ziązdu koroná z podżiwieniem pochwaliá *KlonFlis* A2v.

Wyrażenie: »korona osob« (1): I pewnie teras ná tym mieyfcu/ nie wzgląd iákiey godności moiey/ mnie tu przed táką Coronę ták zacnich ofob/ wyładził. *BiałKaz* H2.

W przeni (1) :

Wyrażenie: »wieczna korona« (1): á widziéie iáko tá perlá zgnoiu wzięta/ do Krolewfkiego pałacu y ozdobności poniešioná ieft: iufz teraz miedzy onemi wřpániálemi řášiadý iášnieie: iufz miedzy onemi ogniřtemi kámieńmi wieczney korony/ šwieći. *SkarŻyw* 589.

10. Gzmys wieńczący szczyt ściany zewnętrznej, zwieńczenie, krawędź, listwa; corona Vulg [coronae – daszek mały, który deszczowi broni na dom padać Mącz 66a; obdach, obdaszek, daszek ściany od deszczu broniący; listwa do ściany przybita dla ozdoby abo położenia czego – corona Cn; gzemсы, kornesy – coronae Cn] (4) : Pod koroná będą obráczki złote/ á przewleczez przez nie dráżki/ áby możono ten řtoł nošić. *Leop Ex* 25/27.

Wyrażenie: »korona złota« = *corona aureola Vulg* (3): *Leop Ex* 25/25; Vczynicie też nád nią koronę złotá w okoł/ y czterzy kolcá złote ná káżdym rogu álbo węgle/ w ktore będą záwłóczone drzewcá álbo nořze z drzewá Setim vdzyálane [...]/ ktorymiby mořł nošić Arkę/ á nie wymowác ich s tych kolec. *BielKron* 33, 33v.

11. n-pr astron. Nazwa gwiazdozbioru (tu Korona Pólnocna) (3) : V Strzelcá/ pod przedniemi nogámi/ koroná/ Dáleko ná południé goré zániešioná. *KochPhaen* 16, 20, 21.

12. n-loc (3) :

a. Miasto na Peloponezie w Mesenii (gr. Κορώνη) (1) : W ten czás Wenetowie zátrzymáli obronne miáľto Modon/ koronę y Sonik/ ty miáľtá dziś Turek pod řwá moc podbił. *BielKron* 273.

b. Miasto w Siedmiogrodzie, Braszów (niem. Kronstadt) (2) : Potym ná Temefzwar do Sybinu/ do Korony álbo Brezow/ kthore ieft ořtátnie Miáľtheczko Siedmigrodźkiego Woiewodztwá w gorách/ kthore dzielá Wáľáľká Ziemię s Siedmigrodźką. *BielSpr* 58v, 58v marg.

*** Bez wystarczajúcego kontekstu (1) : Krom Koroná. Corona. *Calag* 318b.

Synonimy: **3.** monarchija; **a.** Krolestwo; **8.** plesz; **9.** gmin, gromada, społeczność, zbor, zebranie, zgromadzenie; **10.** kapzams, kramzams.

Cf **KORONAT**, [**KORONICA**]